Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 15 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 58 (6033). ● Мах 2 кепиг.

ЮРТАРЧА КЪАХЬЕГАМХОЧОА — МАССАЗАРА ЙОАКХО

КПСС Центральни Комитета июльски (1978 ш.) Пленуме юрта бахама кулгалдара хьахьехьа йола керттера проблема а лоархIаш белгалдаьккхад кхераниза бу болх дIахо тоабара дош. Къаьстта теркам тIебахийтаб елха производство лелаеш болча нахьа йоакхо дукхагIа е эзаш хилара. Ноакъоста Л. И. Брежнева доклада тIа механизаторий кадраш кийтьярех юрта уж дIачIоагIъярех проблемах лаьца аьннад: «...Из дош тахкаро хьагойт наха къахьегамен бытех хьалеш хьаделга, царна духовни хьашташ кхоачашделга тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хулаш хилар. Бахама кулгалхой, партийни, профсоюзни организацеш деккарийла я цу дакъе хIара колхозен совхозен лоатта кхоачамех бизагIа пайда эца».

Парте дилла а лакхача наха лийрхIаб советски нахьа къахьегам, цар патриотически гIулакхаш. ХIаьта шоашка йоагIача арЦагIа къахьегамхошна турпалча гIулакхашца жоп тел цаходдаш юртта шоай еча йоакхоина.

Нохч-ГIалгIай республике мIезига бац Даьхенна хьалхашка юрта бахаме доккхий гIулакхаш нарагIдийнна бола нах. Цу гIулакхий боагIаш бола лоархIам а беш, Социалистически Къахьегама Турпал яха сийдола цIи еннай «Ататинский» совхоза механизатора Гайтамиров Ширванена, «Знаменский» совхоза механизатора Алеогачиев АртагIана, МагIалбиерча М. Горьке цIерагIча совхоза воккхагIволча жа Iуна Бахмадов Мадана, кхыбараште. БIаьш ба доккхий правительственни совгIаташ, ордена ш лелаераш, республика Сийлен улга тIа дIаяздаьраш.

ДукхагIйолча моттигашка лерттIа вIаштIехьдаьхад къахьегамхошта боарамагIа болх бара а мукъа йолча хана культурно сейнIара а эша хьалаш, йоакхо лай царна вахара эшача гIулакхий.

Цхьабакъда, массанахьа а дац иштта. Дукха да из гойташ дола масалаш. Укх шера апрель бетта КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленуме къамаьл деш, «Шелковской» фуна жа леладеча завода воккхагIволча жа Iуно Социалистически Къахьегама Турпала Эскухамбетов Наурде йоахар: жа леладерий болх хала а, хIаьта уж нах массаза цIенна гаьна хила безаш болга а хоаш да. Из теркал а деш, бахамий кулгалхоша, торговле болхлоша, бытовой гIулакхаш деча наха дукхагIа терилде доазар царна эшараш. Уж наггахьа мара бегIац тхо долча.

Иштта да доахаша гIулахх дерашта оашачарга хьежача а. ДукхагIдолча бахамашца геттара Iуйрийна, дийна е цхьа сахьат даьлча долалу масала, доарна балха да. ХIаьта сайрийна боле бийттачул тIехьагIа мара боккхаца мукъаллац из салайIа. Таха тIа, бытовой гIулакхаш деча ателье яха цун ха йоацилга массанена а хов. ХIаьта а наггахьа район, бахам мара бац хьайбаш лeладераша болх бечча метте автолавкаш ухаш, хIаьта бытовой гIулакхаш дераш-м дай буаца а буцац.

Бахамий кулгалхошен кхача деккарийла болча болхлошен кхыметтел балха эша хьалаш а лерттIа вIаштIехьа ца доахаш моттигаш дукха ийсъелар бIаьстан юкъе а, цул хьалхагIа, Iай техника тоаеча а хана. Тахан а йолаш я цу болхлой йоакхо кIеззига еш колхозашца совхозашца, кхыдола бахамаш. Масала, Шелка районерча «Джалка» яхача совхозе техника тоаеш болча ремонтникашна массехьаза гIоттадир Iай шоашта доагIаш дола спецбаргаш, спецкхача дIабехаш дош. ХIаьта цар болх беш хина моттиг «мастерске» яла йиш йоацаш, Iана хьалашка болх бара кийчъяьза яр. Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза механизаторашта йоагIа бешамаш геттара тIехьаяьха, ха тIаийта ена ший укх бIаьсти.

Иштта гIелаташ цу шин бахаме хиннa Iаи. Тракторашш тIа, комбайнаш тIа болх бе наж ца тоъашшехь, царна эшар доагIача бесса теркал ца деш масалаш да дукхагIйолча районашка. Бакъде, а яа а йиш йолаш дац юртарча къахьегамхой йоакхо цу тайпара эсала елга. Уж ба юкъарчал а доацаш ялат, дулх, даьтта, баьцадараш, кхыйола продукташ хаалкъа лоаттаераш.

ХIаьо республике массанахьа а чакхдоалаш латт бIаьстa юа культураш дIаювагга, кхеташта подкормка елга. Цар метте хьаэттад уджамо сагота дола кхы балхаш: дIайийнача хIамашта хий тохилга, доакъар Iалашде доладелга, ялат чуэца техника кийтьяь йоакхилга. Уж балхаш деча массанахьа а дац механизаторашта, кхаш леладераша эшача тайпара къахьега а салаIа а хьалаш.

Хьайбаш леладеча фермашка, тракторни бригадай станашка йолаш я цIеча уголокаша боагIаш бола болх ца беш моттигаш. Цу меттера культурни кхуврч ба цIе уголок, цудухьа хIара бригаде, ферме цу кхуврчашка хила деза къахьегамхошта мукъа йолча хана деша керда газеташ, журналаш, ловзе нестола тIара ловзараш; вIаштIехьдолча — радио, телевизор.

КIезига лоархIаш болаш дош дац кхайкара станаш, ерара фермаш цIена, безаме хилийтар.

Торговле, бытовой гIулакхаш деча организацешна дукхагIа терилде деза юртабахама къахьегамхошта эшараш; вIаштIехьдаккха деза автолавкаш, бытовой гIулакхашта лаьрхIа машинаш каст-каста бригадашка, фермашка ухаргIола гIулакх.

Парте Центральни Комитета июльски Пленум хиначул тIехьагIа боккха теркал тIабахийтаб бахача нахьа доалахьа хьайбаш, кoа тIара оалхазараш хилийтара. Совхозийи колхозийи кулгалхой, халкъа депутатий юртий Советаш дикагIа хьажа еза из дош ийса чакхдаккхарга. Iалашде деза юртарча къахьегамхочун доалахьара хьайба шеца дусартдоаца хьаа.

«Советски саг къаьстта кхетадеш хила веза халкъа бахама планаш кхоачашъеча, Iилма-технически прогресс сихъеча ше лоацаш дола даькъа общественни лоархIам болаш долга. Даьхен из дIахо чIоагIбара, коммунизм котъялара хоадам беш дола хьал из хилларца», аьннад КПСС Центральни Комитето дукха ха йоаццаш тIаийцача «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча соцам тIа.

Уж дешаш диза кхоач юртарча хIара къахьегамхочунга. Ше хьега къа уж диззагIа кхоачаще гIертам цо хьегаргдолаш дун йоакхо елга вIаштIехьдаккха деза бахамий кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша.

Хадданза лакхъе балха эффективности дикали!

Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управленена чуйоагIача специализированни СМУ-10 ше доахача къахьегама толамайна дукхаеннийта йоазаш чIоагIа лоархIаш я йоккха опыт йола гIишлошхо Прохоров Дмитрий Степанович керте латта бригада. Укхазарча хIара гIишлошхочо ше кхоачадду гIишлош балхаш тIехдина мара а ца хулийташ, дикка тIехкхоачашъю сменни нормаш. 20 шера гIишлошъеча къахьегаш волча бригадира шийна коллективa къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах массаже хьинаре къахьегарах кхахулаш да уж къахьегама толамаш.

СУРТА ТIА: яхье хьалха ягтача гIишлошхой бригада бригадир Д. Прохоров.

В. ДЗИСЬКА сур.

ДИКА ТIАЯЬННАЙ КОАРТОЛАШ

Къахьегама хьинар айдир тха механизаторий «1979 шера бIаьстан кхашнарча балхашта кийчо яран уж чаккдахаран ихы тIа а де делареx». КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон баьча соцамо. Из буцаш, тха звенски юкъебоагIача наха дош делар хьунакъам алсамбаккха йиш хулийтача торонех бизза пайда а эцаш, дIахо йодача хана ихы а оасаретIа болх бе.

Хоаш да тха совхоз коартолаш кхенра лостам болаш йолга. ДIадахача шера дика хьунакъайир тха звенос из культура. 40 гектарах хIаране тIара 130 центнер чуера оаха. Тха совхозе меттел районе а вIаштIехьдаланзар гектара тIара кхоал коартолаш чуэца.

Дукха ха я сай звенца со коартолаш кхоеш йоле. Из культура дIаюв ехаш хIара шера шерлуш латт.

Коартолаш дIаера лаьтта хьалха цу яхай тIа хияна культура чуийца. Воекхаше а кийчде доладу оаха. Удобренешца хьуиньам дикка лакхбелга а хоаш, лаьтта оахаше а хIара гектара тIа 100 тонн кхоачийташ шира дьенна кхо, 5—6 центнер кхоачийташ минерални удобренеш тосс. Iа хьатIехкачача ло рдy коартолаш дIее хьакъоастадаь лаьтта оасарех.

Укх шера 75 гектара тIа кхеерга оаха коартолаш. Из лаьтта, цу тIа дIадийна хиннe ялат чуийца доахкхаше а, 20—25 сантиметр кIоарга аьхар совхка. БIаьстан юкъье культиваци а яь соцайир лаьтта Iайна тIоадал. Из болх бе доладалалехье хIара гектара тIа юкъера лаьрхIача 4—6 центнер кхоачийташ суперфосфатя наленйи туки тессар. ТIаьхха макхаш а даьха, оасар дара культиваци йир, цул тIехьагIа коартолаш дIайийра.

Тха звеноца 28 саг ва. Хьинаре къахьийгар царех хIаране уж балхаш чакхдоахаш, къаьстта райсовета депутата, боккхочо Гагиева Людас, Гагиева Забрета, Балаева Фатимас, Бадиева Розас, Аушева ПаьтIамата, Муталиева Фадимато, кхьчар.

ДикагIйолча агротехнически хана — бархI балха дийнахьа дIайийна яьхар оаха коартолаш.

Коартолаш дIаюеише а натре трихлорацетат техар рала кхашка. ХIаьта коартолаш хьатIаяла йолаелга хIара гектара тIа 0,7 килограмм кхоачийтош аминочни тух а тохаш мугIерашта юкъера лаьтта цамцадаьеехар.

Дикеч листа-ийахха йоацаш тIаяьнна коартолаш. ХIара гектара тIа юкъера лаьрхIача 45—50 эзар баьццагIа я.

Гектара тIа йиъ-йиъ центнер кхоачийташ суперфосфат а тоссаш цаьа чакхьаккхача тIехьагIа, хIанз мутIарашта юкъера лаьтта цамцадаьккхар духьо шоалагIа культиваци еш ва со. Из болх ялх балха дийнахьа чакхбаккха лерхI.

Тхоай торонашка а хьожа хIара гектара тIара 150 центнер коартолаш чуэца делхар тIаийцад са звенос, план 110 центнер йолча. Массехк шу да Угурчиев Iамархана звеноца тха коллективно яхь лелаю. Укх шера хьалха тхо да.

Яхь лелаеше а массе хана дикача хьехамца, эше вIашца кхоакъостал де ийча я тха коллективаш.

Укх шеро хьалхашка латта деккараш кхоачашдергхьарах теш со. ХIана аьлча, уж кхоачаще безам ба нахьа, хIаьта балха опыт йолаш ма iай тха.

Ю. АУШЕВ.
Назрановски района «Экажевский» совхоза звеньевой.

ЙИСТЕБОАЛАШ ЛАТТ

Симдаь дIахьош да кхашкара балхаш Малгобенски района «Ингушский» совхозе. Баьцадараш та хий дулаш, силоса хьажкIаш, баьцаш дIаюош боеш хIанз механизатораш.

ХьажкIаш планагIа 150 гектара тIа ялатан 700 гектара тIа силосан кхеерга цу бахаме укх шера. Ялата лаьрхIараш дIайийна яьннай, хIаьта силоса кхеерийолчарех 590 гектара тIа дIайийнай.

ХьажкIаш йиъ агрегатаца дIаюв. Балха норма кхоачаш ца еш механизатор вац. Социалистически яхье хьалха ба: Меркоев Махьмуд, Коригов Башир, Гандалоев Башир. Юкъера лаьрхIача 20—25 гектара тIа хьажкIаш дIае кхоаду царех хIараваар, норма 14 гектар йолаш.

Доккхий да укх шера хьажкIаш кхеечар тIаийца социалистически декхараш. Цар дош деннад хIара гектара тIара 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш доакъара 250 центнер моша гIади даккха.

Я. ХАМАТХАНОВ.

ХIара сахьат кходеш

Сихбенна баьцадараш дIадуши дIадоаIаш ба Грозненски районерча «Юбилейный» совхоза къахьегамхой. ПланагIа дIае лаьрхIача 525 гектарех 473 гектар дIайийнай оаха. Эгтара хьалхагIа дIайийна яьннай 200 гектар баьццара горох, 150 гектар помидораш, 70 гектар нарсаш и 38 гектар кабуци.

БIаьсти ала йолаеча дена чIоагIа йоккъал латташ хиларо болх лерттIа дIабахийтац, хIаьта а баьцадараш леладераша хIара сахьатах биззагIа пайда эца тIерташ къахьег. Гартарча диъ-ихе дийнахьа дIадийна дарга дерра баьцадараш.

Л. ФРОЛОВА.
«Юбилейный» совхоза керттера экономист.

Сунжера хоам бу

ДIайийнача хIамашта хий деттача установкаш тIа болх беш ба Ленина цIерагIча колхоза механизатораш С. Висаитов, М. Кагиров, Д. Арсамакаев, Я. Курбанов. Царех хIараше 120 — 130 процент кхоачашъю дийнахьа йола балха нормаш. Хий тоха даьннад 260 совгIа гектар гуралхьа дIадийна яIа.

В. ЛЕБЕРДА.

11 МАЙ ХЬАТIАКХОАЧАШ ДIАЙИЙНАЧА ХIАМАШТА ХИЙ ТОХАРАХ ЙОЛА СВОДКА (гектараш)

районаш	планагIа хий тоха деза кхаш	хий техад	процент	хий детта машинаш: йолаш яраш	хий детта машинаш: болх бераш
Гудермесски	5486	5667	103	60	4
г. Грозный	1828	1760	96	29	13
Шелковской	16532	15872	96	79	4
Наурски	11789	9889	84	167	53
Шалински	4079	3092	76	32	6
Сунженски	8889	6568	74	184	33
Надтеречни	9024	6729	74	108	15
Ачхой-Мартановски	4512	3246	72	79	11
Грозненски	11744	7965	68	189	66
Урус-Мартановски	2342	587	25	58	3
Назрановски	638	78	12	9	—
Малгобекски	1600	159	10	46	3
Нохчий-Юртовски	150	—	—	—	—
Республике гIолла	80583	61622	76	1058	211

Сводка хьахьокхача тайпара, дIайийнача хIамашта хий тохара хьалхарча метте да Гудермесски района бахамаш. Царел дукха тIехьа ца бусаш къаьст г. Грозне чудоагIачи бахамий механизатораша а. Шелковской, Наурски, Сунженски, Надтеречни районашка дIайийна хIамаш дегIаяхкийтара тоха хий дукхагIдолча кхашка теха даьннад, хIаьта ма хулла сихагIа тешамегIеш из болх чакхбаккха гIерташ а ба кхаш леладераш.

Цхьабакъда, хьуэкъама гIулакха вIалла сагота боацаш санна хеталу МагIалбикерча, Наьсарен, Урус-Мартанерча бахамашка кхашта хий тохарга хьежича. Масала, кхыметтел тоха дезачох бархIлагIча даькъа тIа а хий техадац МагIалбика бахамашка, ворхIлагIа даькъа мара техадац Наьсаре, хIанзчул тIехьагIа хий тоха дезаш 1700 гектар совгIа лаьтта да Урус-Мартана района бахамашка.

ХIана мел дIайийнача культурашта хий тохкшта ишта мела?

Жоп цаI да: цу деша лоархIам боагIIача бесса бац массанахьа а, е «кхоанеш» ехаш тIехьатетт. Дукхача колхозашкен совхозашкен болх ца беш латт хий детта механизмаш. Масала, Урус-Мартане хий деттаи йолча 12 насосни станцех цхьаккхе а болх беш яц; ушкамо илх насосни станцеш сеца латт МагIалбика бахамашка, Наьсаре — ерригa 9.

Из тайпа ледарло кхыча моттигашка а я. Республике йолаш йолча 1058 хий деттача машинах 211 мара болх беш яц.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ВАНАЛГАЛАНИЙ!

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьайбай продукташ дукхагIа яхаран йоткаран йоаржалъча социалистически яхье 1978 шера бIь бетта итогашта лъехад.

Котъяьнераш е лаьрхIа, республикански газета тIа дай дийлама Сийлен улга тIа доалъия.

РАЙОНАШ:

НАУРСКИ,

1978 шерарча бIь беттаца ийисдича укх шера бIь бетта 3 процент дулх, 4 процент шура, 11 процент фуаш дукхагIа лечIакъалакхента доккараз;

ГРОЗНЕНСКИ,

1978 шерарча бIь беттаца ийисдича укх шера бIь бетта 2 процент дукхагIа дулхи шурен 6 процент дукхагIа фуаш лечIахьалакхента доккараз.

БОАХАМАШ:

«Первое мая» яха колхоз, Грозненски район,
Совхоз-техникум, Наьсарен район,
Мичурина цIерагIа совхоз, Урус-Мартановски район,
«Белореченский» совхоз, Гудермесски район,
«Путь к коммунизму» яха колхоз, Шелковской район.

ФЕРМАШИ БРИГАДАШИ:

«Минеральный» совхоза шурий ферма, Надтеречни район;
«Путь к коммунизму» яхача колхоза № 2 йола шурий ферма, Сунженски район;
«40 лет Октября» яхача совхоза № 3 йола шурий ферма, Наьсарен район;
Ленина цIерагIча колхоза № 1 йола шурий ферма, Наурски район;
Гагарина цIерагIча колхоза хьайбай ферма, Нохчий-Юртовски район;
«Малгобекский» совхоза хьайбай ферма, МагIалбика район;
Орджоникидзе цIерагIча колхоза хьайбай ферма, Ведански район;
«Южный» совхоза хьайбай ферма, Шалински район;
Ленина цIерагIча колхоза жа Iуй бригада, Наурски район (воккхагIвола жа Iу Э. Хамидов);
«Красный пахарь» яхача колхоза жа Iуй бригада, Шелковской район (воккхагIвола жа Iу А. Отапов).

КПСС обкомен, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советен, облсовпрофен, ВЛКСМ обкомен керара царна тела вымпелаш а хьожаеш, шоаш бола беча доакъошка эггара лакхагIа толамаш даьхе бола

ПРОИЗВОДСТВЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ:

Ибрагимова Л. — Ленина цIерагIча колхоза доарка, Шелковской район;
Даурбекова З. — «40 лет Октября» яхача совхоза доарка, Наьсарен район;
Костоева Э. — «Путь к коммунизму» яхача колхоза доарка, Сунженски район;
Эрзанукаева Ш. — Ленина цIерагIча колхоза доарка, Ведански район;
Зубаиров О. — Путь к коммунизму» яхача колхоза Iаьсий лелаер, Шелковской район;
Подлеснов Н. — «Красноармейский» совхоза хьеккари лелаер, Урус-Мартановски район;
Хамидов Э. — Ленина цIерагIча колхоза воккхагIвола жа Iу, Наурски район;
Рашидов Ш. — Кирова цIерагIча колхоза бежа Iу, Ведански район;
Магомадов В. — «Загорский» совхоза бежа Iу, Грозненски район;
Калашникова Е. — «Ермоловская» яхача оалхазарий фабрике котамаш лелаер, Грозненски район.

Котъяьнна лаьрхIа республикански яхье шоай профессе йола условеш толаме кхоачаяьгаьь 170 хьайбай бахама болхло. Хьалхалаттарий списокаш районий газеташ тIа кепатоз.

Парте дош — наьха дегашка

Республика партийни органаш укх денойка шерра болх боаржабеш я «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам къахьегамхошта дIабовзийтара, из царга кIоарга Iомабайтара. Тахан къахьегама коллективашка, нах бахача цу хьакъехьа кхетама болх бара цар оарцагIболх агитатораш, политинформатораш, лектораш, докладчикаш. Цу дакъе ихы тIа а лаьрхIа заняти елга тIадалад политически а экономически а дешара ерригача звеньяй пропагандисташта.

* * *

Укх денойка Заводской райкоме совещане гулбеннабар района предприятей, организацей, учреждений партийни организацей секретараш. Царна хьалхашка къамаьл даьча КПСС райкома секретара Дзагубская Лидия Степановнас белгалдаьккхар, «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо комплексни хьисапе лелабу беррига кхетама болх эргабаькха тоабара хоадам болаш дола наьхъаш хьехьекха хилар. Цунца дувзадеина партийни организацеша шоай къахьегама коллективашкий укх деноцка чакхдахача дардоаца декхараш дIадовзийтар цо. Къаьстта теркам тIебахийтар деш дола къамаьл шоай балха практикаца йiхха дувзара, ма дарра аьлча оалаш дола дош гIулакхаца чIоагIдеша Iалашдара.

Из совещане хиначул тIехьагIа шоай ерригa идеологически активаш къахьегама участкашка, пехашка хьожаяьй предприятей, организацей, учреждений дукхагIа йолча партийни организацеша. ХIаьта «Грознефтеоргсинтез», Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлене парткомаша из шоаш далехьа методически хьехамаш душ семинараш чакхъяьхар царна. ХIанз района агитатораш, политинформатораш из соцам дIабовзийтара читаш, беседаш еш ба укх деноцка.

Соцам аребалерца керда декхараш хьалхашка иттад хIанз итогови занятеш чакхйоахаш болча партийни, экономически дешара, комсомольски политпросвещене пропагандисташта хьалхашка а. ДIадахача цIерагIа шоай шера програмная совгIа ихы тIа а из соцам Iомабеш занятеш чакхъяха болабенаб уж.

КПСС ЦК соцам шерра дIабовзийтара тIаберзабаь болх дика вIаштIехьбаькха дIаболабаьб Н. Анисимова цIерагIча мехкадьатта чакхдоахала, СССР 50 шу дизара цIерагIча химически заводий коллективашка.

* * *

Парте Ленински райкоме района агитколлективашкий политинформаторий группай кулгалхой семинар чакхъяьккхай.

Цига къамаьл даьча КПСС райкома секретара Ю. В. Мареченкова идеологически болхлой тIахьийхер хьем ца беш КПСС ЦК соцама ерригача коллективашка шерра пропаганда елга доарждара.

Цул тIехьагIа семинаре къамаьл даьча парте райкома пропаганди агитацей отдела заведующе М. Н. Сальникова с цу даьнье бе боагIа кхетама болх дикагIа вIаштIехьбаккхара пайда ийбе безача толашагIйолча формаех методехи дийцар.

Идеологически, политико-кхетама болх дIахо эргабоаккхаш тоабира тIаберзабаь соцам шерра шоай къахьегамхошта дIабовзийтарга доаржадаьд «Красный молот», «Автоспецоборудование», Грозненски ремонтно-механически заводий партийни организацей агитатораш, политинформатораш.

ХIанз цу даьнъера шоай декхараш кхоачашдара оарцагIбоаккхаш ба района ерригa ла идеологически болхлой а.

Царца а семинараш, совещанеш чакхъяьхара эшаш йола рекомендацеш кийчъеш я парте райком а юкхъаьнцара партийни организацеш а. Цул совгIа йIаьххача хана лаьрхIа из соцам кхоачашбара практически мероприятеш отта а яь уж чIоагIъе кийчлуш я къахьегама коллективай партийни организацеш.

С. ШАБИЕВ.

МЕЛИОРАТИВНИ ОРГАНИЗАЦЕИ БОЛХЛОШТА РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ МЕЛИОРАТОР ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Мелиораце даькъе доккхий гIулакхаш нарагIдувларах РСФСР заслуженни мелиоратор яха сийлен цIи лойла Чуйкин Иван Николаевича — Сунженски оросительни системай управлене начальника, Нохч-ГIалгIай АССР.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва.
1979 шу, 10 май.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОЛЛЕКТИВАНА КХЕТАМ ЛУР — ЮКЪЕРА ЗВЕНО

Советски халкъа иза тIаьхьайта творчески кхоачашъю КПСС XXV съезда решенеш. Уж кхоачашъеча кхерттера дакъа къахьегама коллективаша лоац. Коллектива балха тIа толамаш дахара гIулакх боахама кулгалхочох санна чIоагIа цхьаннех а тийша дац материальни рузкъа хьадеча производстве. Болхане долаш долча материальни финансови рузкъана доал дара, специалистий кадраш бакъахьа кетача тайпара дIахьоха оттаяра кулгалхочоа еннача йоккхийча бокъонашца, кхидарайща дукхадена да из.

Фабрика цехашка, отделашка, участкашка кIезига бац шоай гIулакх дика деш бола мастераш, бригадираш, участкай начальникаш. Болхлошца Iимерза, гIуланхаца хургболаш, тIадилла гIулакх кхоачашдеш, партийни принципиальность йолаш уж хилийтара цахадаш царца кхетама болх беш я партийни организаци. Коммунисташ болча кулгалхошка, парте боацача бригадирашка, мастерашка КПСС Уставо дIадехараш, шоай производства планаши социалистически декхараши кхоачашдара коллектива членаш тIаберзабара формаехи методехи хан-ханнахьа дувцийт партийни бюро, собране.

1979 шера хьалхарча кварталe продукци хьаяреи иа йоккхареи план 100,3 процент кхоачашъяьй фабрика коллективо. Планал совгIа арахийцай 27 эзар сома маьха продукци. Цунах керттера дакъа да юкъерча звеной беррига кулгалхой, юкъхьанцарча производствай коллективай.

12 апреле фабрике хилар Хашагульгова Соние кулгалдеча комсомольско-кагирхой бригада коллективо иттлагIча пятилетка диъ шера план кхоачашъяра хотаив болхлой юкъара собрани. Диъ шера планах 902 эзар сома продукци арахеца езача метте 970 эзар сома маьха продукци аре е хецаш, шоай декхараш толамца, ханал хьалха, 12 апреле кхоачашдир 24 сагах латтача цу коллективо. Барзкъаш тегача Евлоева Марина хIинцале шийн пятилетка кхоачашъяьй. ХIаьта 1980 шера чотах болх беш ба барзкъаш тегаш бола Евлоева Аминат, Мержоева Тамара, Мальсагова Лемка. Иштта царца бираккъаш тегача Медова Дугархана, Яндиева Марета, Эльджаркиева Аьсета 155 процентага дIанхоачаш кхоачашъю шоай сменин нормаш.

12 апреле хиннача собране ше къамаьл деш дIахо производства эффективность, балха динал лакхъеш къа а хьегаш коммунистически субботник долча дийнахьа 2 план кхоачашъе, тIаккха В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дийнахьа пхо шера план кхоачашъяра бола болам дIаболабе лаьрхIад тха бригада коллективо, аьлар Хашагульгова Соние. ХIинз Майна хьалхарча валте в этта къахьегаш да тхо. Иштта массава раьза я волаш вина тIаьхьайтта къахьега дезача хоадамболлаш долча декхарашца дикагIа чурча торонех пайда эца декхарийла ду тхо.

Бригадира инициативах, хьанкъалах тийша дукха хилар хьахьокхаш да из масал. Болх вIаштIехьбаккха хара дооккхий хьонхамаш доахаш къахьегаран шоанкара масалаш гойташ ба Ачалукхерча, Жайрахьарча филиалашка мастераш бола Бенов Бемболат, Муцольгова Арпат.

ШоллагIа ву да цхьоалагIча конвейера бригадиралла кьона коммунист, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома член Султыгова Iалаудина Фатима болх беш йола. 48 саг ва цу бригаде. Соахка «ТIехьа бусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний болам хьаллаьцабар цар. Тахан цар конвейере латт: «Конвейере тIехьа бусараш бац» яха къахьегама сийлен календарь. Бригадо массаза а кхоачалъю шийн планаши тIайжца социалистически декхараши. Из хьахьокхаш ба цуи къахьегам. Болх тайжжа дIабодаш я конвейера эррига балха моттигаш.

Балха хьонхамаш дика хиларга хьежжа дика латт цу коллективашка кхетам баьлара гIулакх а. Из иштта хул цар бригадираш, мастераш идеологически болх хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаберзабе хоаш боландаь, ахь йоаржайра нах оарцагIбоахандаь.

Цхьабакъда, иштта хила беззача тайпара къахьегам вIаштIехьбоаккхаш-м бац беррига кулгалхой. Кхетама болх хила беззача боарам тIа доаттабе хIанз а Iомабеннабац цхьабола мастераш, бригадираш. Царех ба мастераш Водяшка Валентина, Оздоева Лемка, бригадираш Аджигова Мовлатхан, Татиева Тамара, кхыбараш. Цар участкаш тIехьайксара дешаш хIара бетта дуиц юкъарча собранешка, партийни бюро заседанешка. Кхетама болх коллективашка эсала барах чIоагIIа ц притина ю царна.

Производства юкхьакцарча звеной кулгалхой шоай гIулакх дика довзаш хургболаш царца кхетама болх барах латт фабрика кулгалхой, партийни организаце керттера декхар. Фабрике вIашагIъеллай бригадирий, мастерий, технологий дикагIйола опыт Iомаеш йола мастерий школа.

Къахьегаш лерттIа вIаштIехьбаккхарах, производства командирашта шоай коллективаш планаши тIайжца социалистически декхараши кхоачашдара тIаерзае харах тийша ба юкъарча гIулакха толам.

Б. ГАГИЕВ,
Назрановски трикотажни фабрика партийни бюро секретарь.

ИттлагIча пятилетка задани В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьй «Союзавтоматстрой» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода цехий, участкай коллективаша, берригача болхлоша. Цу яхье хьалха латтачарех цаI я мастер Неговоров Александр Николаевич керте латтача механически участка коллектив. Пхе шера план 1980 шера 22 апрелага кхачалехьа кхоачашъяра ше тIайжца декхараш тIеххоачашдеш я цу участка коллектив. Цун керттердар да участка болхлоша шоай торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбар, мастеро ше керте латтача коллективе къахьегам дика вIаштIехьбаккхар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) мастер А. Неговоров оатхал хьа мишта е саа дIахьекаш ва Сапожанин Александра.

В. ДЗИСЯКА сурт.

Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене гIишлох балхашта механизаци яра йолча управлене эттара дикагIа лоархIача производственнех ва бульдозерист, коммунистически къахьегама ударник Бараников Владимир Иванович. Грознерча Ленина цIерагIча улица реконструкци еча къахьегаш ва из хIанз. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийн сменин норма 140 — 150 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа хIанз шоллагIча ах шера чотах къахьегаш ва из.

СУРТА ТIА: бульдозерист В. Бараников.

В. ДЗИСЯКА сурт.

Хьалхалатта машинист

Грозненски тепловозниша де а довгIаш сий деш за локомотива машинист Валентин Николаевич Андреев.

1941 шера фашистски гIаьрахой тийшача балхагIа вай Даьхенах летача хана Кавказская лаьча станце депо слесаралла болх беш хиннав из. Цу хана эвакуацегIа Грозне хьаенна 17 шу даьнна хIамига саг. 1942 шера феврале ше раьза а хинна тIом беча эскаре вахав из.

ЛаьрхIа варгвоацаш дукха я эскара фегарча, десятки доаньоанта юкъе а волаш тIеома наькъашка гIолла цо кхихьа километраш. МагIалбика кохе воастагIчох латаш хиннав из. Советски бIуна юкъе в болаш дукхха городаши нах баха моттигаши хьаяькхай. Румыни, Болгари, Венгри, Австри мукъабоаккхаш хиннав. Коталон Дя из Вене волаш кийсденнад. Кхозза чов яь хиннав.

ТIем тIа аьха 17 ордени медали йолаш Грозне юха кхаьчав Андреев Валентин. Юхханца машиниста гIонча волаш болх дIаболабаьб цо депо, цул тIехьагIа машинист хиннав. ТIаккха тепловоза чоалхане оборудовани караерзаьй.

Творчески хьинарца къахьегаш ва тахан хьалха хинна салте, дикагIчарех вола машинист, коммунистически къахьегама ударник. Вай кьырие дахаш льнкхача юкъагIа деза мовхьаш тIадола бIаьш посадаш дIа-юха кхийдий цо керте латтача бригадо, шийгара доагтIа даькъа лоац иттлагIча пятилетка фонда юкъе, цо тIайжца декхараш дика кхоачашду. Укх шера алхха биъ бетта итт эза йоккха состав дIаяигай цун бригадо, дозала боарамал тIех йиъ эзар тони совгIа мукь царна дIа а бихьа, кIезига кходаьдиц дизельни доагор а.

Хьалха латта машинист хилара вайза ца Iеш, хьинаре общественни хIарах а вокз вов. Андреев депорча болхлошта. Цо кулгалду хьинаре болх беш йолча деповски хьехамчий совета.

Г. ФЕДОРОВ.

ЯХЬО КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА КХУВЛ

ИттлагIча пятилетка диълагIча шера планк тIайжша социалистически декхараши толамца кхоачаши тIеххоачашдеш хьабоагIа «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахой. ДIабехача биъ бетта план тIеххоачаш а я, планагIа лаьрхIачул совгIа цар даьнахар лад эзар гаргга тони мехкдаьтта. Продукци маьхала яккхара паччахьаллкхен план 101,4 процент кхоачашйир. Планал совгIа маьхала яьккхар 112 эзар сома мах бола продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 1,4 процент тIеххоачаш а еш, цун чотагIа дьаькхад заданел совгIа мел даьккха мехкдаьтта. Шоай къахьегама толамаш кхы тIа а тоадеш къахьегаш ба мехкдаьттахой укх май бетта а.

Иштта управлене болхлошна толамаш дахара дола керттердар да «ТIехьа бусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагIа яьрка социалистически яхь кхетамца вIаштIехьъяккхар, цунна кулгалделга цIевхаштта тоадар. Управленерча структурни подразделенешта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера халданза хьалха латташ хьайоагIа А. М. Сергеев керте латтача скважинашта лаьтта кIалхи капитальни ремонт еча цеха (ЦАКПС) коллектив. Укх шера хьалхарча квартале даьхача къахьегама толамий итогаш йича яхьо хьалхара моттиг а хьоашеш, цунна елар «Горскнефть» НГДУ-и профсоюза промкомен карера пара тела ЦIе байрахи хьалхара ахчин премий. Социалистически яхье шоллагIа моттиг а хьоашеш. Сийлен граматен шоллагIа премий елар К. Ю. Газиева кулгалдеча мехкдаьттен гази йоахача шоллагIча цеха коллективана.

Шоай повкъостанта хьокхам телаш хьинаре къа а хьегаш башха-дика толамаш доахаш дукха бурудеттараш, мехкдаьтта доаха операторaш, кхыча профессех бола болхлой ба укхаза. Царех ва скважинашта капитальни ремонт еш вола бурудеттар Ш. М. Мутакаев, мехкдаьттен гази йоаха операторaш В. Г. Ширяев, Х. М. Басханов, товарни оператор Н. Я. Буровс, скважинашта капитальни ремонт еча бригада мастер С. А. Галтаков, бурудеттар Н. Савченко, кхы дукххибараш а. Царех цхьаккхе я вац шоаш укх шера тIайжца социалистически декхараш дика тIеххоачаш ца деш.

Е. ИВАКИНА,
«Горскнефть» НГДУ плановой отдела начальник.

ДикагIйола опыт — массане

БРИГАДАНА КЕРТЕ ЛАТТ КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН

«Грознефть» яхача Ленина орден лелаеча объединене бурув деттача бригадашта юкъе гIоръяьнна я «Северо-Минеральная-17» яхача буровой бригада коллектив. Мишта гIоръяьннай из ше санна йолча бIаьш бригадашта юкъе?

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сийна объединене коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье къахьегама котало яьккхай бригадо. Ханал хьалха — 31 январе рапорт делар бурув деттараша пхе шера задани кхоачашъяьй аьнна. Пятилетка йолаеча дена 8 эзари 100 метри лоаман тIоанех бурув а тохаш, мела кIалхара шин скважинага мехкдаьтта кIедж тохийтай цар Старопромысловски майдан тIа. Цул совгIа кходаьд 1 миллиони 71 эзари сом паччахьаллкхен ахча, 1 миллион киловатт-сахьат электроэнерги. Ер пятилетка чакхъялале кхы тIа а 2000 метр лоаман тIоанех бурув тоха дош деннад бригадо. «Грознефть» объединене карара нара тела ЦIе байрахи карара ца илийта лаьрхIача бригадо дика ха йоалаш чакхъяьккхай укх шерара хьалхара квартал а. Проект 5600 метр йолча метте, хIанзале а яхи эзар гаргга метр бурув теха яьннай из хIанз ше бурув тохаш латтача № 17 йолча скважинана. Сел дика балха овсарле йоалаш, барт тайна къахьегаш цунга кхоачаш йола бригада кхы яц объединене.

Фуд бурув деттарий из йоалийтар, малав-дар къахьегам вIаштIехьбоахар, цар барт чIоагIбер? даьча хаттара хоадамболлаш жоп делар Старогрозненски бурув толара балхий управлене партбюро секретара к. Моисеева: — Бригада толамта кхулар цунна керте латта мастер Г. А. Шулякин ва.

Дийхар аз цун балха опытах дувцилга, хIана аьлча, из бригада наьха говзалга а йоккхалга а дилача кхычарел эргаш яцар, цу тIа кхы цхьаьнка а да белгалде доагIаш: комсомольско-кагирхой бригада я Шулякина яр. Мишта карагIдоал коммуниста из кьона коллектив кхотае, хьалхашка латта декхар кхоачашдара цун из тIаберзабе?

Оалаш да: барт-цхьоагIо йоацача дезала дикага догдахе йиш яц, аьнна. Цудухьа ткъаь сагах латтача бригада мастера, коммуниста Шулякина шийн кулгалдера балха керттердар лоархI къахьегама дисциплина чIоагIа хилийтар.

— Скважинашта бурув тохнага толамца чакхдаккха йиш яц, — йоах Шулякина, — производственни технологически дисциплина чIоагIа ца хулийте. Цул совгIа, кIезигача лоархIаме дац хьалха латтача балха опытах, кхыча бурув деттарашта карагIдаьнначох товза пайда эцар, социалистически яхь лерттIа вIаштIехьъяккхар. Цхьабакъда, цу деррига а эттара хьалха дисциплина тилар дIадех. Даим коммуниста цу хьакъехьа еча йоаихоно нийсача наьнъа тIара балийтац нах, болх цIенхаьтта бу цар.

Из бахьан долаш комсомольско-кагирхой бригада укх иттлагIча пятилеткагIа массехказза хьаьлле йоаккхаш хьаенай ше санна йолча бурув деттача бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье.

Объединене коллективашта юкъе эттара хьалха «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цIи елар бурув деттараштa. Бригада белгала я кхы цхьаьнкха хIамаца а: кIоаргача скважинашта бурув тоха бокъо лу цунна. Шоаш хьетIайжца болх проектни кIоаргалта кхаччалца чакх а боаьх бурув деттараша.

Бригадо доахача толамашта хьалха латтача коммуниста Шулякина коллективана юкъе цIаккха мел ца болийташ бу организаторски кхетамех болх. Балха тIа керттера мастер хинна ца Iеш, из ва кагирхой хьехамча, царна кхетам телар. Дукха беркат доал коммуниста чакхдоахача дукхача гIулакхех. «Сихен, дикен, зовреш йоапаши!», «Улув цхьаккха тIехьа вусар воацаш!», «ХIара балха денна — дикала Знак!» яха девизаш хьалха а яьха социалистически яхь йоаржаьй бригада сменаша. Яхьа итогаш хIара дийнахьа дIаязъю графика тIа. Цу тIа къаьгга гуш тул хьалхе хьан лелаю, тIехьа малагIа вус.

Бетта-бетта ю социалистически яхьа итогаш. ДикагIйола смена Сийлен улга тIа йоаккх. Цу гIулакхо наьха къахьегама хьинар айду. Бригаде болх бу нах дIаухаш моттиг цайслац. Дукхача шерашка цхьана болх беш чIоагIлу наха юкъера доттагIал, вIаши бола безам, дIахьа леладу гIулакхаш.

Итт шу совгIа ха я коммунисташ бурув деттараш И. Н. Лопатина, А. А. Дохшукаева, А. В. Юрина, бурув деттарий гIончаша А. С. Дедас, Н. С. Коляджос, слесара Г. И. Голобляс, иштта кхычар цхьана къахьега. Цу юкъа цар повкъосталца пхиъ буровой начальник, 18 бурув деттар кийчвина коммуниста Шулякина, шоай балха разрядаш лакхъяьй дукхача болхлоша. Царех ба А. Лопатко, Т. Залялутдинов, В. Ялхароев, В. Макаров, А. Русаков, иштта кхыбараш.

Бригада балха лостам тела, кхетама болх чакхбаха дика повкъостал ду мастера ворхI сагах латтача партийни группо. Цунна керте латт коммунист Борис Макаров. Делал долаш я бригада комсомольски профсоюзни группаш а. Бригаде активо даим хьалхле лелаю, балха пайдане мел дар хьал а лаьца из производствана юкъеяхуть.

— Тха буровой, — йоах коммуниста, профорга А. А. Дохшукаева, — даим белгала хиннай болх лерттIа вIаштIехьбаккха, нах кхотабе денал дIанхачарна.

Алхха толамаш дахарал совгIа моттигаш нийслу балха тIа лерттIа ка ца йоалаш а. Из тайпа моттиг нийсъеча дукхагIа терко еш, фийлагIа, кхотабеннагIа хул нах. Тхо долча цхьаккха моттиг нийсъеннаяц болхлой ца хилар бахьан буровой сеца латташ. Нагахьа санна саг цамогаш хуле, цун метте юхевус кхывар.

Бригадо укх тайпара вIаштIехьдаьккхад гIулакх: бурув тохача хана из сецаш ма хулла кIезигагIа моттиг нийсъяйтар, дукхагIа ротор кхестийт. Хьалхе а из сеца тарлу бахьан дIадаккха гIерт бригаде: хьажа эшача хинна хьа хьож, хьакха делача даьтта хьокх. Масала, хьаьццаргъя вай хIанз цар бурув тохаш латта № 17 йола буровой. Цу скважинана уж бурув тоха болабелча денз насосаш бахьан долаш цхьан сахьата а сеца лаьттанц буровой. Шоай декхараш лерттIа кхоачашду царна тIахьонам доаттабеча а гIулакх деча а слесараша Голобин Григорий Ивановичей Богатырев Степан Васильевичей.

Мастера, коммуниста Шулякина, хьехам тел шийн болхлошта цхьан ханна массеза операци чакхъяккхийтара. Масала, нагахь башмака чурча колоннашта промывка йой, из болх беча хана тормозной колодкаш хуш, цул совгIа кардании валашта даьтта хьокх. Буровой балха овсарле лакхъяра шийна могаш дар лу коллектива юкъерча хIара саго.

Бригада коллективе дукхагIбараш кагирхой ба. Царца оагIув а билла къахьегаш ба балха опыт а стаж а йоккха ярш. Кагийча наха юкъе дукха ха йоацаш баьхкараш а ба. Царна лаьрхIа бIарчча школа хьайийллай ветеранаша. Иштта оттадаьд укхаза гIулакх коммуниста Шулякина: — Iомаваьений хьо, дIаIомае хьай говзал кхычарна а!

Кагийча наьха къаьстта йоакко ю буровой начальника Шулякина. Вокъонца йолча вахара школах чакхвоал зIамига саг. Шийна довл де, шийн низах, говзалах бIубенна хилийта Iомаду из укхаза.
— Дика къахьега Iомаварал совгIа, зIамигача сагах бокъонца вола саг ве могаргда хьекамчийна, — йоах Шулякина. Укх тIеххьарча кхаь шера кхоъ бурув деттар кийчваьв бригаде. Уж ба В. Ялхароев, Б. Макаров, Н. Лихоман. Пхи саг парте мугIарашка дIанийцав. Шоай гIулакх тIехдика довза мастераш а хинна дIаэттаб бурудеттараш А. Дохшукаев, И. Лопатин, Б. Макаров. Уж керте латтача вахташ теш ме а сиха а ду шоаш дер. Царга хьежжа, тIехкIоаргача скважинашта бурув тохара технологи а техника а йовза гIерташ тIагIертта болх бу комсомольцаша Ременске, Устинова.

Бригаде кхобаь дика специалисташ а хинна дIаэттаб кагий нах Лихоман, Русаков, Лопатко.

— Кагийча наха кхетам лун керттердар фуд аьлча, — йоах хьехамча Шулякина, — из да зIамигача сага оамалашта юкъе дикагIъяраш гуча а яьхе, уж дIахо дигIакхувлар.

Шулякина санна, кагийча наха шефство лелаеча дикъа лоац бригадерча кхыча коммунисташа, къаьнагIа болча болхлоша.

Керда балха венача Ялхароев Вахийна шефство лелаш воладелар коммунист Дохшукаев. ХIаьтта техникум а яьккха балха венавар Ваха, цудухьа буровой йоваш вацар из. Балха опыт йолча бурув деттачо Дохшукаева дика повкъостал дир зIамигача сага шийн професси дикагIа а сихагIа а йовзи.

Шулякина бригаде къахьегараша теркал ца деш дитац лала латтача повкъостагара дьайна гIалат.

Цхьан дийнахьа, е вицвенна лале в, е ца хоеш кийсденадале в, насос еха а йолаш дIаеннай шийн смена бригадерча цхьан болхлочо. Цун повкъостий шоай балха ха йовеш из тове эттаб. Цу тIа цхьаьнха хиннад повкъосташта хала — шоех цунна яхь ца хетар. Из хIама ца дувцаш дитанаяр болхлоша. Собране гулбеннача пар чIоагIа бехк а боаккхаш вийцар из. Кхы из тайпа хIама гучадаьннадац болхлочунгара. Иштта тоеву бригада коллективо харцахьа вала волавеннар.

С. ШАДИЕВ.

Iилмани техникан горизонташ

ЛАЬТТАХ ДОЛА IИЛМАШ: КIОАРГАЛЕНАШ КАРАЕРЗАЮ

ТIеххьарча шерашна тIатIа дукхагIа теркам тIаухийт вай планета руакъа дукха лий, цун строени мишта й, фуд цун кIоаргаленашка, стихийни зулам наца хургда мишта хоргда кхача хеттарашта адамлена жоп дала дезаш долча Лаьттах хьакъехьарча Iилмашта.

АПН корреспондента хаттарашта жоп ла телаш СССР Iилмай Академе геологе, геофизика, геохими Отделене академика-секретара Борис Соколова.

— МалагIаш да, хьона хетачох, Лаьттах долча Iилмашта хьалхашка латта керттера декхараш?

— Лаьттах долча Iилмай — геологе, геофизика, геохими — лоархIамегIа дола практически декхараш да пайдане оахкалаш йоакха керда моттигаш хьаеллар, царех кхетамца пайда эцар, иштта ханнахьа геологически катастрофай — лаьтта егара, вулкан эккхара — хьакъехьара прогнозаш ялар. Прогноз тела еза хIанз геологически низа хьасаве а хинна дIаэттача адамлен технологически гIулакхех хьахулариа хьакъехьа а.

Iалам дика хиннад адамлена, цудухьа лаьттан породаех дIаехкай цо, геттара беткъача тIаьх хIанз вай даха ха тIакхоачаш адамлен нарасрое йиш хинна практически еррига цунна эшаш йола пайдане оахкалаш. Эзараш шерашна цивилизаци детIайоалаяра адамлена эшаш хинна духхьал Лаьттана тIа ида оахкалаш йоакха моттигаш. Уж я мехкдаьтта, аьшка руда, бос бола металлаш, дукха кхы хIамаш йоакха моттигаш.

Цхьабакъда, технически цивилизаци дIахо детIа ме ух дикагIа гуш да. хIанз Iилман тохкамаш дара Менделеева таблица элементаш еррига хIана эшаш аьнна, эшаш хилар. Цуяца цхьана дукха нагтахьа мара корайоагIаш йоаца элементаш — индий, кадмий, теллур, рубидий, германий — йоахкаш моттигаш вIалла я а яц. Уж я екъа а сениа тайп-тайпарча лоаман породашца.

Лаьттан ченаш комплексно караерзаяр, вешта аьлча, Iалама оахкалех кхетамца пайда эцар хано дIадеха хIама да. Цудухьа советски Iилмахоша рудах пайданера веществаш хьакъоастаяра принципиально керда методаш уттаю, эшаш йола компоненташ хьаяхара боарам тар ма лу дуккагIа лакхбе йиш хулийташ йола минеральни бийдал чакхъяккхара эффективни технологически схемаш кийчъю. Цхьабакъда, Лаьттан тIерча тIаьцара ресурсаш довзув доацаш яц, цудухьа оагIуве «кIоаргаленашка Iочудаха» дела. Гаргарча хана кIоарген тIехкIоарген скважинашта бурув деттара техника детIаахарца цхьана Iилманхошка йиш хургья Лаьттан ченашка 10—15 километр кIоарга Iочухьажа.

КIоарга тохача буро лоархIам боккха ба. Духхьал цо торо хулийтаргья хетаргахьа, лаьттан чкъор сенех латт я цун строени мишта я дуацача бокъонца базьйолча информацега кхача. Мехка тайп-тайпарча районашка (Кольски ахкIайре, Азербайджана къулбехьара даькъа) тIеххкIоарга скважинаш я яха йолаеш, советски Iилмахошта даги латтар да тайп-тайпара пайдане оахкалаш хьехила тарлуш йолча «Лаьттана кIалхарча кухнега» кхачар. КIоргига лаьттана кIалхара хьалтIа яьккха вещество бIаргагори Iомаяри, из сенах латт, цун физически хьал мишта хар, лаьттан чкъора хетаргахьара яр а йоацаш бокъонца йолаш яр санна йола разрез хьаяр — цу тайпара торонаш хьаел скважинашта гIонца.

Амма цу тайпарча тIеххкIоаргача скважинашка Iалальмате дукха ахча доала, хIаьта турбай гIуе. Масала, 10 километр Iочубахара еза ха шерий боераме я.

Цу халача хьалашта юкъера хьадоеллара киъ лаьттан кIоргаленаш тахкара керда физически методаш детIайоалаяр. Принципиально керда идеяш оттаяр лерхI Iилмахоша.

ХIанз йоккхача кIоаргаленашка кхача йиш йолаш ба аллха лаьттан чкъора сейсмически методашца «зондировани еш» бола геофизикаш. Цо ше геттина дика хилар хьахьекхад лаьттан чкъора 5—10 километр кIоарга бола эггара тIера тIоа тохкаш. Цун гIонца хьайийллай, масала, Малхбузен СибаретIа дукха мехкдаьттен гази йоалла моттигаш, хьатIайовгIача гаргарча ханашка а шерра пайда эцаргба цунах тохкама геофизика. Амма Лаьттан кIоаргача чений строени тахкара метод хиларах тарра лаьрхIача цун торонаш кхоачаенний.

ХIаьта кхоачалургдий-те вай йоккхийча кIоаргаленашка? ХIана тешшаме ала йиш я. «ГIеккIоаргаленашка» кхача йиш я «вибропросвечиваней» МТД-генератора идеех пайда а эцаш электрически зондированен методашца аьнна. Специалистий расчетех, иза болча вибраторо цIашка я ца соацаш пхийтта сахьата болх бича Лаьттан мантена я кхыметтел ядрона а просвечивани юлургья. ХIанззехьа хьа я яь толамца болх беш я «Луч» Iочухара кIсаргал 40 — 100 километр йола МТД — генератор.

Цу методех голографеца комплексе в йолаш пайда эцаро хьаел лаьттан ченашта объемни фотографировани яра перспектива, кхыча дешашца аьлча, торо хулийт вулканически кхуврч хьахилари цуя эволюции бIаргаго, пайдане оахкалеш йоахкача моттигий строени бIаргаго.

— Мишта лоархI Iа катастрофашта прогнозировани яра советски геофизикаша ду тохкамаш?

— Халахете а, чIоагIа мохк агаргбола ха белгалъянха вIалла атта а дац. Геофизикашта хIанз а хетаргахьа мара йовзац мохк ага тарлуш хилар хьахьокхаш йола белгалонаш. Амма доаладе йиш я нийса прогноз ярах дола масалаш а. Иштта, вулканологе института директора СССР АН члена-корреспондента Сергей Федотова Iалальмате дика белгалйир Камчатке керда вулкан Толбачик хьакуре йола моттиг а ха а. Прогноз яьяр белгалонийн комплексах, амма царна юкъера керттера белгало яр сейсмически методах зийна лаьттан кIалха етташ хинна Iалальмате дукха кагий чинаш. Толамца прогноз йир академика Михаил Садовски кулгал а деш Лаьттан физика Института Iилмахоша 1978 шера Юкъерча Азе хиннача массехказза мохк агара а.

ХIанз укх сахьате вай Iилмахоша еча эксперименташта юкъе цIи яккха еза Таджикистане Лаьттан физика Института геофизически полигоне цхьана деш долча советско-американски тохкамий. хIаьта иштта Нурекски гидроэлектростанце районе доахача деррига чулоацача геофизически земий а.

— Мел лоархIам болаш я, хьона хетачох, геологера эксперимент?

— Геологерча вай ханарча эксперимента декхараш Iалальмате шера да. Эггара лоархIамегIардар — геологи физикан физически химеи нийсача методий рельсаш тIа яккхар. Керттердар — Iалама геологически системашта моделировани яр, геологически процессий физико-химически чулоацам шеко йоацаш боаза гIо дергдола тешаме йола дукхала индикаторащ-геотермометраш, геобарометраш хьаяр. Кхы кIезигагIа лоархIам болаш яц тIерча мантена чу а латтача тIерча мантенату а латтача геодинамически процессашта моделировани ю эксперименташ.

Гаьнна хьалхарча геологически заманна йоккхаза кIоаргаленашка Iалальмате лакха температураши иштта йоккха давленеши хинней, цига лаьттай веществаш кегаяллара грандиозни процессаш, из бахьан хьахиннай рудаш доакка моттигаш. Цу явленех хьахилар фуд кхетаде йиш яц духхьал лабораторни хьалашка, экспериментальни установкаш тIа царна моделировани а ца мара.

Вай промышленносто тIагIертта дIаех керда материалаш, цудухьа чIоагIа лоархIаме да хьалхе а дагалаьцача свойствашца минералаш хьаде е, специалисташа оалача тайпара, синтез е Iомадалар. Ала йиш йолаш да, экспериментальни минералоге Iалама дукхача бIаьшерсий опыт синтеза технологена гIулакх дара тIаерзаю аьнна. Ала йиш я, экспериментальни моделироване принципиальни хало бIаьш эзараши миллионаши шерашна лаьттача геологически процессашта дIалаьцача хана масштабах латт аьнна. Нагахьа санна уж процессаш лабораторешка сихъе йиш хуле, хьахул вайна эшаш йолча Iалама хьалашкарча геологически процессашта искусственни паьнъаца сихха воспроизведени яра перспектива.

— МалагIча дунен халкъашта юкъерча проекташка дакъа лоац шун отделене Iилмахоша.

— СССР Iилмай академе, СССР геологе Министерства, дукхача кхыча ведомствай геологаша, геофизикаша, геохимикаша, лоаман Iилма специалисташа хьинаре дакъа лоац дукха дунен халкъашта юкъера проекташ уттаеча. Царна юкъе йоагIа геофизикий «Геодинамически проект», вай планета магнитосферана тохкамаш дара массехк проект, кхыяраш. Амма шеко йоацаш хIанз эггара лоархIамера дараш ЮНЕСКО гIолла оттаеча МПГК — Дунен халкъашта юкъера геологически корреляце программах дола балхаш да.

Вай планета структурах йола глобальни знанеш хила езача фазага кхаьчай хIанз геологи. ХIаьта из хулалургдац духхьал дунен халкъашта юкъе айхха цхьана гIулакхаш леладара ларда тIа мара.

(АПН).

ЛАКХЪЕ ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТЬ

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Майна хьалхара социалистически ахь шерра йоарпа а ахь республика производствени коллективаша дӀахо а тӀатеӀа къахьийгар 1979 шера а бӀарччача пятилетка а заданеш тӀехкхоачагӀе гӀерташ.

Хьалха а санна, къаьстта уйла тӀаахийтай эффективности балха дикали айяра.

ДегӀаахара интенсивни факторäш юкъекхувларах, хьинаре къахьегарах республика промышленносто 1979 шера бӀь бетта продукци маьхала мюхара план 102,2 процент кхоачашьяй. Промышленни продукци дӀадахача шера цу ханаца нийсйича 4,8 процент дукхагӀа хиннай.

Укх шера бӀь бетта а апреле а продукци маьхала лакхара план кхоачашьяй республика ерригача промышленни предприятеша. Из боккха къахьегама толам а «ТӀеда бусараш бовзаш бе болх» аьнна ростовчанаша дӀадоладаьр къахьегача коллективашна шерра дӀадаьржа хилара дола тешал а да.

ДӀахача хан-моьзагӀа моай балха тӀа дика толамаш дахьад «Грознефть» объединене, «Электроприбор», «Красный молот», ацетонови, «Пищемаш», «Трансмаш», «Электроинструмент», «Мединструмент» заводий, кога гӀирса фабрика коллективаша.

Планал совгӀа мехкага кхьачад 31 эзар тонн мехкдаьтта, 19 млн. куб. метр газ, 2 млн. кет/сахьат электроэнерги, 34 тонн мехкдаьтта аппаратура, 19 эзар пар кога гӀирс, 126 тонн шурий продукци, халкъа эша дуккха кхыдола товараш.

ДӀябахача бӀь бетта республика промышленносте къахьегама овсарле дӀадахача шера цу ханаца нийсйича 4,8 процент айеннай. ТӀа мел кхийтта продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотах яьннай, промышленни предприятий коллективаша сийлеца кхоачашдаьд цу хьакъехьа тӀанийца хиннa социалистически дехкараш. Хьалха латтача коллективай практико, цар Ӏоальча опыто хьакьокх дегӀаахара интенсивни факторäш: ӀилмaнӀа карагӀдаьннар, керда техникеи технологии юкъейоалара, къахьегам Ӏилмо ма ахха вӀаштӀехьбаккхара, хӀаман чӀоагӀа кхом бара ларда тӀа къахьегама овсарле айярах хьашьалца пайда эцача толам боаккхилга.

Масалана йоалас мегаргьа ацетонови завода коллектив. БӀь бетта продукци маьхала лакхара план 107 процент кхоачашьяй, промышленни продукци дӀадахача шера цу ханаца нийсйича 12 процент тӀаккхийттай, хӀаьта селла дукха из тӀаккхийттай машинеxи оборудованехи дикагӀа пайда эцара, къахьегам лертӀа вӀаштӀехьбаккхара, материальни ресурсей кхом бара чотах. Къахьегама овсарле айяра план 104 процент кхоачаш а ахь болх беча цхьан сагo дер 13 процент тӀаккхийттад заводe. ТӀа мел кхийтта продукци къахьегама овсарле айяра чотах тӀакхийтта я.

1978 шера продукцега дӀадодар плана тӀа оттадаьчул кӀезигдара чотах 314 эзар сом кходир, хӀаьта укх шера хьалхарча квартале — 192 эзар сом.

Организационно - техническии мероприятеш чакхъяхарах заводe хьалхарча квартале кхоьвй 3736 гкал йоагӀа хала энерги, 212 эзар кат/сахьат электроэнерги. ПланегӀа дӀадахийта дезачул кӀезигагӀа дӀадахийтад бийдалахи материалехи 58 эзар сом, цехови расходаш 43 эзар сом кӀезигагӀа яй, ерригача статьех дӀадахийта дезачоа кхом баьб.

Производственни программаш кхоачашъеча, керда техника юкъейоалаеча, материалий кхом беча дика толамаш дахьад «Красный молот», «Электроприбор», «Электроинструмент» заводий, кхы дуккхачар коллективаша.

«Электроприбор» заводо 1978 шера керда техника юкъейоалаечех продукци керда тайпаш карадерзадечех шера 135 эзар сом экономически пайда а дуаш 116 мероприяти чакхъяьккхай.

«Эффективноста ше тӀабахийтар, — бехкалдир нийсъоста Л. И. Брежнева КПСС XXV съезде, — хӀаьта из кхы цӀаькха а цӀаькха а дувцанза далац, — вай ерригача экономически стратегех доалла лоархӀамегӀа дакъа». Хоаш-ма хилара продукцега дӀадодар общественни производства эффективность хьагойташ бола лоархӀамо хьокхам ба. Бийдал, материалаш, довгор, электроэнерги, къахьегам, кхы йола хӀамаш кхом беш дӀаухийташ дукхача предприятеша Ӏалашду продукцега дӀадодар хаддалза кӀезигделга.

БӀарчча хьийцача продукцега дӀабода мах цхьан процента кӀезигбича 12 млн. сом кходара нийса да.

ХӀаьта а тоьал дукха предприятеш я бийдал, материалаш, довгор, электроэнерги йоагӀачул совгӀа дӀаухийташ, цудукха продукцега дӀадодачук алап кхоачаш це са.

1978 шера республика промышленни предприятешна планагӀа дӀадаха доагӀачул совгӀа 13,4 млн. сом, укх шера хьалхарча квартале 8,9 млн. сом дӀадахийтад арахецача продукцега.

ХӀара шера планагӀа доагӀачул дукха дукхагӀа ахча дӀаухийт «Грознефтеоргсинтез» объединене, 1979 шера хьалхарча квартале дӀадахийтад 9,2 млн. сом.

ДӀадодар кӀезигдара планови заданеш 1979 шера хьалхарча квартале кхоачаш аьлац: «Терек» яхача производственно - мебельни объединена, гӀишлош еча управлене аьшбетонни конструкцей завода, «Чеченингушстройматериалы» объединене, моттигерча промышленноста министерства, кхы а цхьайолча предприятеша.

Республика предприятешна укх шера хьалхарча квартале довгори электроэнерги технологически гӀулакхашта 2,5 млн. сома, бийдали материалаш 5,4 млн. сома лугхагӀа дӀалхийтай, оборудоване лелаярга — цхьа млн. сом, юкъарзаводски расходаш 1,7 млн. сом дукхагӀа я хила йоагӀачул, хӀаьта брак арахецарах хилла зе — 1,3 млн. сом.

Довгор, электроэнерги, бийдал, материалаш кхом ца беш дукха дӀалхийтай «Терек», «Грознефтеоргсинтез» яхача объединенеша, электромеханически, цементни заводаша, кхы а предприятеша.

ХӀанзарча хьалашка фунагӀа - моллагӀа даь а план кхоачашъе йиш яц продукцега дӀабода мах ца лоархӀаш.

Экономически нерттерча хьокхамех цхьанена тӀехьажаро балха тӀа кхы тӀа а халонаш нийсйолийт юхедисача пятилетка шерий планаш кхоачашъяра. Ца деш дисар дара цхьа нийъ мара бац — дегӀадахара интенсивни факторий лоархӀам айбар. Къаьстта уйла тӀаяхийта еза оборудовани, производственни заданеш лелаяра, бийдал, материалаш, электроэнерги кхоира.

Республика дукхача предприятешна цӀенхаштта кхоачашбецаран да къахьегама нормировани ега. Технически ларда тӀа оттаю нормаш йолаш йолча выработка нормаех 92 процент я, хӀаьта цхьайолча предприятешка из процент кхы а лоагӀа я. Из бахьан долаш балха алапета дӀадодар дукхагӀа хул, къахьегама овсарлени юкъерча алапех обьотношени лертӀа хилац.

Дукха предприятеш я къахьегам Ӏилма ларда тӀа вӀаштӀехьбаккхара лоархӀам ца беш. НОТ мероприятеш юкъейоаха хӀанзарчоа промышленни предприятешка болх берех 37 процент мара бац, хӀаьта медицински инструментий заводe — 26, «Грознефтеоргсинтез» объединене — 29, гӀишлошъеча управлене аьшбетонни конструкцей заводe — 9 процент.

Продукцега дӀадодар кӀезигдара дешашка массаза а кӀоартта хьежац предприятей кулгалхой, инженерно-технически белхахой, планово-экономически служба.

Отталь мероприятеш чакхъяхара тӀехьожам мала лоаттабу.

ДӀабахача бӀь бетта дика хьокхамаш гойтад республика подрядни гӀишлош еча организацеша а.

Шоай низаца гӀишлош-монтажни балхаш 103 процент кхоачашдаьд, дӀадахача шерa цу ханаца нийсдича 2 процент дукхагӀа.

Республика бӀарчча хьайиначa капитальни вложеней бӀь бетта план 102 процент кхоачашъяьй.

ГӀишлош хьалъяра 4 бетта планех лоархӀаьй республика ерригa подрядни организацеш, «Жилгражданстрой» трестагара дӀаяккхача.

Хьалхарча кварталe республика подрядни гӀишлош еча организацеша гӀишлош-монтажни балхаш дарах 5,5 млн. сом пайда баьб.

ХӀаьта а 84 подрядни организацех 18 организаце 884 эзар сом зе даьд.

Эттара дукхагӀа зенаш даьд «Чечингушпромхимстрой» объединене ПМК — 126 эзар сома, гӀишлош еча НохчгӀалгӀай управлене ДСК — 131 эзар сома, цу управлене № 9 йолча СМУ-113 эзар сома.

ГӀишлош еча гӀишлош материалаш кхом ца беш дӀаухийт, дукха йоаю, балха ха йоаеш, машинаши оборудованеш сеца латташ моттигаш я. Цу дерригa а гӀирсашна дӀадодар дукхагӀа хулийт.

ХӀанан чӀоагӀа кхом бар, дӀадодар кӀезигдар — производства эффективность айяра техникаме никъ.

НИКЪ ДИКА ХИЛБА ХЬА!

ВорхӀагӀча маршрутагӀа лелача автобусашца со балха, е кхыча гӀулакха дӀаи хьаш уха цхьа иттех шу дала доалл. Цу юкъагӀа сона нийсделар укх тайпара ши хӀама. Цхьа автобуса чу гӀар мийкхар. Довца бахьанаш а доахаш гӀар еш вар цхьа пассажир.

— ЗӀамига саг, хьо тха маршрутагӀа лелаш вац. Валаре, хӀана Ӏа дувдар а дувцаргдацар, — аьлар автобус соца а ахь салона чу хьачувааьннача шофера. ШолагӀа сона хезар:

— Тха маршрутагӀа лела кондуктораш-м дика ма бар. Хьо мичара ера тхона? — яхаш хеттар пассажираша тӀачувхаш, эзни йолча кондукторага. Бакъда, цу дийнахьа дена из кондуктор ворхӀагӀча маршрутагӀа кхы сона бӀаргайоинзар. ХӀаьта вӀажигача сагах бекх бакъкха шофер сона тӀехьагӀа вайза а вайзар, хӀана а цу маршрутагӀа болх беш а вз.

— Иван Федорович, цу хана Ӏайха къамаьл даь пассажир вовзаш лувра хьо? — хьаттар аз цунга тӀехьагӀа тхо шинь вӀашагӀкхийтача.

— ХӀанз Ӏа вувцар, бакъдар валча, малав а хоаш сона дага-м даьра вагӀац. ХӀаьта цхьан маршрутагӀа иттетуъаьх шера болх бича дукха нах бовза йиш-м я, — аьлар цо.

Техник Иван Федоровича ханета дилача хӀана кховттъа шерага дӀакхача воалле в, цун шера белаж йолча лакхача дегӀах холац низах из оцавалар, кӀадвалар. Ше дувцачох, леладечох тешам болийташ сабаре. сатийна ва из. Мелла дукха вахаре халонаш бӀаргайналле а эниж вац, кӀезигбенна бац нахацара безам. ХӀаьта халонаш шортта бӀаргайнай Иван Федоровича. Цун вахар хӀаьтта дӀадолалуш мара латтацар фашисташа вайца тӀом хьоабаьча хана. Вэзза байзар цунна тӀема къахьа чам. Дай-мехка салте а хинна майра латаш хилар из моастагӀчох, нийна чов а хинна госпитале кхачаьлца.

ТӀом чакхбаьначул тӀехьагӀа ди-бийса ца къовсаш, хьинаре къахьегаш хилар тӀемахо фашистски гӀаьрахоша бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабеча. Цу хана мехка геттара чӀоагӀа эшаш дар грозненски мехкдаьтта. 1947 шера Иван Федорович шофералла балха вахар «Грознефть» объединене. Цу хана дезна дукха шераш дӀаихад, дукха хӀама хувцаденнад вай Дай-мехка а цун шинй вахаре а. Иван Федоровичa сона Ӏадагара йир цу шерашка ше болх бь машинаш: «ГАЗ-ий», «ЗИС» «ЗИЛ», «РАФ», «ЛАЗ», «ИКАРУС», кхы дуккхаяраш. Укх тӀехьарча шера цо болх бу вежарашха йолча социалистически Венгре хьаьнча «Икарус-260» яхача цӀенача автобуса тӀа.

Иван Федоровича хьаькила бу болх дуккхача совгӀаташца, ахчан премешца белгалбаьхаб. 1973 шера, ПАП-1 ала хӀама доацаш ткъаьх шера цо болх барах «Предприяте сий долa ветеран» яха цӀи елар цунна. ШоалагӀа, 1975 шера, дукха лу Нохч-ГӀалгӀай транспортни управлене «Ветеран» яха цӀи. Аварк ца еш болх барах вай республике а РСФСР а хиннача конкурсашка дукхаза хоталo яьхай цо. Дукхача шерашка наькъатранспортни хатар а ца хулийташ, къахьегама дисциплина телха ца а еш хьинаре къахьегарах РСФСР автомобильни транспорта министерства коллегеи профсоюза ЦК Президиумеи «Аварешца еш болх барах» яха цхьоалагӀча степена значок еннай цунна. «Коммунистически къахьегама ударник», ГАИ дружинник-автоинспектор волаш хьавоагӀа из. ХӀаьта цунна стажировках чакх а баьнна, цо хьалххебаьча къонача водителий чот ахь варгвац.

Иван Федоровича болх а вахар а дикагӀа довза гӀерташ цхьанца хаттараш ду аз цунга. Бакъда, шийх лаьца дукха дувца безам боацаш юкъувлалу из.

— Сох цхьанех лаьца дийцача бакъахьа хургдац. Оала цхьоалагӀча апреле дена Шкинева методагӀа бу болх, — яхаш дувц цо. Миштай цун метод аьнна аз дӀахо хьаьттача, Техника йоах:

— Из гӀишлошхоша лелаеча бригадин подряда тара а йолаш Горъерча шоферий бригадира Шкинева дӀайолаь метод я. Цу методо бокъоща чудовц «ЦаӀ массанена тӀехьа — массана а цхьаннена тӀехьа» яхача дешо маӀан. Кердача методагӀа болх беш вар валац духхьал шийна тӀадилла гӀулакх дика дарах, производственни план кхоачашъярах. ХӀана бетта е квартела социалистически ахьа ятогаш еш хилча ерригача бригадо бу болх лоархӀ. Масала, тха маршрутагӀа лелача итт автобуса тӀа болх беш тхьо шофери тхьо кондуктори я. МоллагӀча цхьан экипажа производственни план йиза кхоачашъеш ца хилча, е маршрутагӀа пассажирашта доагӀаш дола гӀулакх ца деш гӀалат даьлча ерригa бригада бехктоккхаме отт. Керда метод юкъейоалаяьча хана деза социалистически ахь лелаяра условеш а хувцаезар. Яхьа условешта юкъе производственни план кхоачашъяр эттара лоархӀамегӀа дар хинна Ӏац тахан. ХӀанз къаьстта чӀоагӀа теркам тӀаухийт пассажирашта деча гӀулакхашта, цар культура лакха хилара. Бригадирий совете чӀоагӀ а ахь дӀаоттаьй экипаж кхоачашде декхарийла йолча хӀамай бӀарчча перечень.

Иван Федоровича дӀахо дувцачунга ладийгӀача, аз кхетадир, коллектив а ца юкъаш къаьсттача цхьан сагах дийцача нийса доацилга. «ЦаӀ массанена тӀехьа — массана а цхьаннена тӀехьа» яхаш девна а йолаш къаьсташ йолча коллективах тайпа я производственни план а цо доаха толамаш а. Из кхетадаь дале в. са бехк ба йоккха вахара а балха а опыт йолча сагага шийх балхах, нахацарча гӀулакхах лаьца дувцийта.

— Иван Федорович, остановке латта нах тӀа а ца хьашбаь автобус дӀайолаьча, тӀехьависа воагӀачоа автобус соцае декхарийла шийх шофер? — ах аз цунга. Хаттара жоп дала сих ца луш, велакъежаш цхьа юкъ а яьккхе оал цо:

— Из тхона тӀадожадаь декхар дац. Из хӀаране шийх гӀулакх да. Безам бале — соцае, беца — гӀо. Цхьа наӀараш дӀа а къайла дӀаволаьнна шофер, сагота цхьа хӀама нийкха гӀулакх ца хилча, йоах остановке вахчаьца кхы автобус соцае сзаш вац.

— Бокъо-м бокъо ма йий. ТӀаккха Ӏа Ӏайха фу ду. Наьи? — аьле къамаьла юкъе йоагӀа тхога лаьувгӀаш нгӀа цун сесаг — Валентина Ивановна. Валентина Ивановна я тӀема а къахьегама а ветеран. Цо шинь маьраца ткъаь шера совгӀа боах баьб ПАП-1. ХӀана пенсе а йолаш шийн вийн а йийн а берашка хьожаш цӀагӀа я из.

— Азен...? Бокъхалдар шоана хар дезе. городерча маршрутагӀа лелача автобуса тӀа болх бе атта дац. Цкъа дале, шинхо бӀаь жетр мара юкъ йоацача остановкашка автобус соцае ма езий пун. ХӀаьта а ваькъа ваха аравьннача сага а халхетар мишта дерзда? Сай вӀаштӀехь доалача хана тӀехьависа воагӀар автобус соца а йийя тӀахоаву аз. Вешта из гӀулакх-м тха маршрутагӀа лелача массеволча шоферо а ду.

Тигац Иван Федоровича ше болх беча коллективах хьа а къаьста шийх лаьца дувца. ДӀахо цо йоах:

— Ӏайха издеш хуле, вий ма лелаь тха кондукторах К. Гончаровах лаьде «Пассажирашта гӀулакх дара лакха культура йола эшаш» яха сийлен цӀи йоаккхача кӀезига къахьийгадац кондуктора а.

Иван Федоровича дувцачох аз кхетаду, из «со» аьнна хеташ воацилга, цун шийн новкъостий а беррига нах а дукха безилга. Цудукха цун сий а ду коллективо, пассажираша. Хов из тиме тӀа веле цунга хьежаш латта безаргбоацилга, оттальча графикал тӀехьа ца воалаш из кхоачаргволга, цо хьашбаьрг гӀулакх дергдолга.

М.-В. ЦИЦКИЕВ.

Доазол дехьара

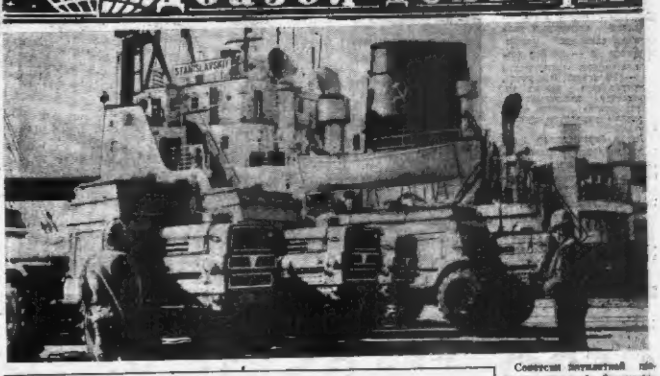

Советски металлургий продукцин дуне тӀа йоккхагӀчарах промышленни продукце экспортер хинна дӀахиттай СССР.

Американски фермераша чӀоагӀа хьежаш я «Беларусь» яха советски трактораш. Цар кертера дика дар — цӀена да тахкаш болх бар.

СУРТА ТӀА: советски тракторaш Милуоки яхача американски порте.

В. ГОЛУШКИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ — ЦХЬАН КӀИРАГӀА

ЮНКТАД: ЦХЬАТАРРА БОКЪОНАШ А ЙОЛАШ ВӀАШИ ЦХЬАНА ГӀУЛАКХАШ ДЕЛАДАРА

ДӀадахача кӀирагӀа Филиппинай столице Маниле шийх болх дӀаболабир торговлени дегӀаахарах йолча ООН конференце V сессо — ЮНКТАД. Цу форуме гулбеннаб 159 мехкарен тайп-тайпарча дунен халкъашта юкъерча организацешкарен 5000 совгӀа делегаташ.

ЮНКТАД — V болх сел чӀоагӀа лоархӀам беш хилар кхетаде хала дац. Сесс оповесткана юкъе я керттера финансово - экономически проблема, эттара тьалха дискриминаци цхьатарра бокъонаш ца хилари дунен халкъашта юкъерча экономически вахарера дӀадаккхарех яр а йолаш, хӀаьта кхтта дунен халкъашта юкъерча боахама бувзамаш оелан тӀара эргадахара хьакъехьара доаш а.

Дунен халкъашта юкъерча экономически вахарера цхьатарра бокъонаш йоацаш хилара дола дегӀадоагӀача къонача мехкашта къаьстта чӀоагӀа Ӏатакъам дола гӀулакхаш хьахиннад дунен капиталистически боахаме этти хьал бахьан долаш. Тахан йоккхача транснациональни корпорацешка (ТНК) я капиталистически дунен тӀа мел йолчох ахоалагӀа даьъ гарга промышленни производствой дегӀадоагӀача мехкий ах гарга йола арахьара торговлик. Дукха моттигаш я тӀехь-тӀехьагӀа кӀоаргагӀа латиноамерикански, азиатски, африкански лаьттанта дуккхача капиталисташ шоай тӀоамараш тӀаккхувдаш. кердакерда миллиардаш долларашпайдаш цагара хьал а увзаш. ХӀаьта нагахьа санна цу тӀа цхьатарра бокъонаш йоацаш дола дунен халкъашта юкъерча торговле хьалаш, дегӀадаьхача капиталистически мехкий торговн протекционизм лакхьалар. Малхбузерча шоай лоӀамета къонача паччахьалкхей валютно-финансови эксплуатаци Ӏотӏакхийтача-тӀаякха кхетаде хала хургдац цу паччахьалкхоаша йоккха зе деш хилар. Хетаргахьа дехча лоархӀамаша хьахьоккхачох хӀара шера из кхоач 50—100 миллиард долларга.

Конференци болх бе йолаеннача хьалхарча деношка дукхача дегӀадоагӀача мехкий делегаша отгадаьд ТНК бӀехача гӀулакхашта, торговни протекционизмана. Малхбузен валютно-финансови манипуляцешта духьала дола хьыдда дешаш.

Бакъда хӀаьта а империалистически дуне — США, ЕЭС, Япони — гӀерт шайна гӀойле йолаш йола дунен халкъашта юкъерча экономически гӀулакхий структура кардинально йоха ца еш йита, кӀеанга-дукха хувцамаш а даь неоколониализма экономически политически мердаш кулг ца тохаш йита.

Малхбузехьа болаш ба дегӀадоагӀаш дола мехкаш тӀехьадисар социалистически содружества бехкагӀа да ала гӀерташ а.

РАСИСТИЙ ГА ДОАХ МАЛХБУЗЕНО

Дукха ха йоацаш бокъоний фальсификаци а еш Родезе «хоржамаш» даь дале а ВӀашагӀкхийтта Штаташи кхыйола малхбузехьара державашни гӀерт царех пайда эца, законагӀа йоацца Солсбери марионеточни режим бакъъяра а гуттахьа экономически кхыча тайпарен из хьалладара а дутьа. ТӀехьтӀехьагӀа дикагӀа хьагучадоал Родезе «африканизаци» е гӀерташ малхбузехьарча спецарех оттаяь спектакль на вӀашагӀхьалларашта эп Африкера дукхагӀбараш Ӏеха а бьь кортамукьале бахьан долаш лоаттабеча къовсамах юха бахара. бахa баьхкача кӀайбарий солленаши малхбузерча монополей позицеши лорара. Родезена духьала ООН а юкъейолаьь экономически санкцеш дӀаяхийтара.

Кхыча мехкашкарча информационни агентсташа делa хоамех родезийски бизнесменаш болабеннаб Англе дукхха визиташ е, яига малхбузенеевропейски кампанешца гӀулакхаш чӀоагӀдеш контакташ а еш. Английски Ӏаьдалаш цу законни балхага хьеж вӀалла хӀама гулахьа доацаш сеца. «Санди телеграф» яхача лондонски газето яхачох Англе кердача — консервативни правительства лерхӀ гарггарча хана Родезе цигара хьал доьийта официальни мисси ахийта. Шийн аргӀагӀа родезийски «премьера» пост дӀалаца гӀертача Музоревам цунна тӀехьа болча расисташта керте латтача Смитон массанена дӀахоэзи дӀанхийкадаьд Лондоно могабар дог доахаш шоаш хилар.

ЗаконагӀа йоацача родезийски режимагахьа озабезам беш я США вӀашагӀвелла шерра кампани. «Хоржамаш» даьд аьнна арадаьккха хабари цар результаташи ООН харцдаь дале а президента Дж. Картера царех аьнпад «нийсача оагӀорахьа баьккха гӀа ба из» аьнна. Американски конгрессе айлуш латт проородезийски лобби. царна тӀехьашка латташ Родезе гӀулакхашта цхьа миллиард доллар совгӀа аьча дӀадахийта дола США влиятельни тӀема-промышленни гӀоазараш а долаш. ХӀанз уж гӀерт родезийски хром. кобальт. стратегически бийдала кхыдола тайпаш доахача шоаш юкъе хьош дола дакъа соцдаккха.

КХЕРАБЕ ГӀЕРТАШ КХЕРАМ ТӀАТУВСАШИ ЛЕЛАЕЧА ТАКТИКАНА ДУХЬАЛА

Цхьа бутт гаргга ха я Ханое СРВ-ех Китаи правительствени делегацешта юкъе переговораш йолаенна. Китайски агрессоро вьетнамски территоре тӀера 10 совгӀа пункт хӀанз мукъалийтанза йоллаве а Пекинаца переговораш е СРВ йолаклар дунен общественносте кхетадаьд Вьетнам дика уйла йолаш къовсаме дешаш мата-ра яамъаца цӀенача дег тӀара къоастаде гӀерташ хилар санна. Бакъда, хӀаьта а практически гӀулакхашка санна переговораш йолча хана а китайски кулгалхой Индокитаера хьал толхадара бола шоай никъ дӀахо бахьа гӀерташ ба. Шин мехка юкъера кхохкам кӀаьдбара тӀаерганъ а доалон тӀара хьал тоддара а йолча вьетнамски делегаце хьаддача предложенешта духьал увтт китайски оагӀорахьара обструкционистски позици.

Хоаш ма хилара, СРВ правительства предложени еннай бӀуваш дерригача доазон дӀоахкал доазон тӀа хьатӀоттача зонера 3 километрагара 5 километрага кхачачаца тӀехьашка даха аьнна.

Цул тӀехьагӀа исторически чӀоагӀдена доазув лелара принципага хьежжа дӀаяхьеза доазон тӀарен территоре тӀарен проблемаш. СРВ предложени оттаьй шин мехка юкъера гӀулакхаш массане могаш йолча мьшаре дахара принципашка хьежжа юха меттаоттаде аьнна.

Пекино уж логически гӀулакхаш дӀатӀаийцдац. Цунна цхьаккха корта болаш хӀама духьала ца а доаккхаш китайски оагӀоно эхь ца хеташ СРВ-гара дӀадийхад Парасельски Спратли яха, Вьетнама территорех дӀакъаста йиш йоацаш йола гӀайренаш шийн доалера мукъалийтар а, хӀаьта фордаца гӀолла дола доазонаш хувцар а. Китайски вникало цхьаккха эхь доацаш аьнад доттагӀийн союзникаши харжара йолча шийн бокъоних Вьетнам юхалла а еа Лаосеи Кампучеи вежарашка долча халкъашарча гӀулакхий хьакъехьа цу паччахьалкхений шоай лоӀамо хилара гӀулакх лорадеш тӀинйца шийн декхараш дӀадаха в деза, аьнна. Ханое переговораш йолча ахь доацаш позици а лаьца китайски делегаци хьувзача хана Вьетнама духьала тӀом юхаьоабергба яхаш пекински кулгалхоша кхерам тӀагӀус. Китайски Ӏаьдалаша практически хӀара денна провокацеш ю Вьетнамицарча доазон тӀа. китайски кемаш цун территориальни хишка чуух, хӀаьта самолеташа СРВ хьалбаседерта провинцей фетара доазонаш телхаду.

Цу тайпара Ӏотбъама, шантажа, диктата тактика лелаяро хьахьокх Пекин Вьетнамицара гӀулакхаш тоаде вӀалла а раьза йоацилгеи, хӀаьта шин оагӀорахьара переговораш йохае гӀертилгеи. «Майнити» яхача японски газета пекински корреспондента яздаьд пекински лидераш юха а кийчча ба СРВ керда тӀом хьовбе.

Индокитае пекински гегемонисташа лелаю экспансионистски политика бахьан долаш чӀоагӀлуш йоагӀа американски империализма агресси йолча ханашка хьахмина цу регионерча халкъий дехкале солидарность.

С. СТОКЛИЦКИЙ,
С. КУЛИК,
С. ФРОЛКИН.
(ТАСС).

Панама халкъаш чӀоагӀа духьала да диктатора Сомоса зуламашта, хӀаьта реакционни режим йохаяра тӀехьа къовсам лоаттабеча Никарагуа патриоташта шоаш мутӀахьа хилар дӀа а хайкаду.

СУРТА ТӀА: Панамски муниципальни совета инициативегӀа болх чакхбаьннача тӀехьагӀа сайрийна Панаме баха эзараш нах никарагуански халкъо лоаттабеча къовсама мутӀахьа шоаш болга дӀахойташ демонстраци е арабаьннаб.

Н. УРТМИНЦЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Калейдоскоп

ЙИСТЕ ДАГӀАР МАЙМАЛ ДА

Фильмашка даьна сурташ: бӀаргаьа шармаццих, цун балам тӀа дагӀаш маймал. Духхьах цу тайпара сурт дагадоахийтар американски психолога Мэрк Джоун Уилльярд паралич хиларагӀа меттара хьал ца гӀаттаи е индивидуальни арестах ца къасташ болча нахага хьаьнара проблема шийх тайпара къоастаела. Дукха мичаб США цу тайпарча уханочунга хьежа саг отташ торо йоаллаш.

Мэрк Уилльярда лаьрхӀар приматашка хьажа — уж дикка хӀанах кхетаж а бета фуннагӀа де Ӏомалуш а да. Уилльярд шийцар шинь маймуцки, Кристели Тиши, хӀаьта бӀарччача шера Ӏома а даь, «болх байта» дӀаделар. Кристел гӀехкарел лаьмагӀара моттиг лелаш воацача Уилльям Паузллага хьавчар. ЗӀамигача гӀоичо лаьмаш хьал а лоуйора, дӀа а йоайора, дӀоегӀаш, миникаш, пхьечеш дӀахьар, пластинка проигрывателя тӀа дӀатӀаюлар, хӀамаш шоай метта дӀайохкар, кхыметтех шийх даьна хӀама хьовха а гӀертар. ТӀехьъара гӀулакх цунга башха ду ца лой а, Пауэл раьза ва: «Кристела шийх оамал я, хӀаьта цунах доалла эттара димагӀдар фуд аьчa — из цо совдараш ца дуцар.» Шийх сядейнай экспериментахта официальни оформлени е а маймалий группа кийчъе боньо яхха а дагадехад Мэри Уилльярда.

(АПН).

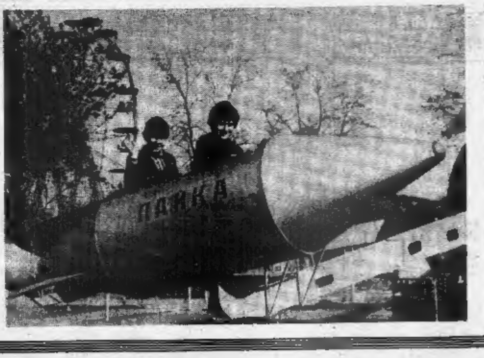

Укх деношка Старопромысловски паркe болх бе йоаселар аттракцион оала берашта сакъерда моттиг. Каруселe я — 24 бер хоххадала моттиг, ракетоналана тIа — 10 моттиг, 8 бурчолг, 8 моттиг йола обзора го. Из совгIат хьадьраш ба «Аттракцион» оалача «Росмонтаж» управлене специалисташ.

Дукха бераш хилар хьалхарча дийнахьа ункхаза хеххкалуш, салоIаш. Доккха баркал йоах берашо «Старогрознефть» НГДУ болхлошта из совгIат шоашта дарах.

С. ХАКИЕВ.

СУРТА ТIА: оIамига «космонавташ» ракетоналана тIа.

Автора сурт.

Iилмо—юрта боахамо

ЛАЗЕР—ЛАЬТТА ЛЕЛАДЕЧА

ТIехь-тIехьа шерагIа кхьейоагIа лазерах юрта боахама. Лазера зIанаршпа хернаш воздействи ю бальцоватIаш дегIаахара къахьсткъахьстача хьехьашта, хIаьта пуьхуьа цун продуктивноста алхнаш а ю. Ши метод я хIанз дIаделехьа фуна лазерни облучени еш.

Академик Н. Д. Девятков керте а латташ йолча Iилмахой группо яьха опыташа хьахьекхад, горха фуна цкъа облучени йича хьувкъам 20 — 23 процент тIакхеташ хилар, нарсий генарашта — 20 процент. Лазерва облучени яьча гах хьатIаьнна бальцоагIа продуктивность лаккагIа йолаш, биомассен хьувкъачи интенсивно дегIабфагIаш хинна ца Iеш; хлорофилл, органическая кислоташ; екъа веществаш дуккагIа йоакхаш а хул. Цул совгIа хайна да, лазерни облучене ялатий культурай биохимически составаш цар физиологически чулоацамия тайп-тайпара хувцамаш деш хилар. Облучени яьча фух хьатIабьнача маьхка, гречихана кIомала эксперименташ а яь. Iилмахошна лакха продуктивность йолаш а, сина кхачаш а, белок дуккагIа йоаллаш а дола керда сорташ хьадаьд. Иштта гучадаьннад, бальцадаарий культурай гена лазерни облучени йича ук тайп-тайпарча лазарашта дикагIа духьала отталуш хилар.

Лазераш юрта боахама йигье йоалаяра шоллагIа методика кийтьяьй, биофизика кафедра профессора В. М. Инюшина кулгал а деш Казахски пачхьалкхен университета Iилмахоша.

Ялатийн бальцадаарийн фуна облучени ю лерраIа монохроматически цIеча сердалонцей лазерни пучкацен. Эффект дикагIа хилйтара, фуна кхоаза обработка ю сердалонца хьалхара обработка йича ялат кхаь дийнахьа улладу. ТIехьхара облучени яьчул тIехьагIа 5 дентара 15 денга кIаччалца йолча юкъа улладе деза фу дIа ца дуьш. Цул тIехьагIа кхай тIа дIадуз.

ДIаделехьа фуна облучени яра Казахски пачхьалкхен университете хьаьнчи лазерни установкех пайда эц Тургайски, Целиноградски, Малхбоален - Казахстански областашка. Фуйг бола культураш 5 — 6 ди хьалха кхач, цар хьувкъам 20 процент лаккагIа хул. ЦIеча сердалонца кийчьяьча селекцица шекар дукагIа хул, кхача бальцадаарашца — витамин «С».

Советски Iилмахошта хет лазерни луча дукха ца гоаш лаьтта леладераша хIара денна пайда эцаш йола инструмент хургьа аьнна.

Юрий КОЧЕТОВ.

(АПН).

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ

СЕВО ГIАДЪЮГ УСТНАНА?

ЧIоагIа раьза вар Адам шийх кхоллама. Из тешаш вар ших хара наькъа тIа шийна духьала дала цхьанкха хIама ца хилархь. Деррига а етта-м цунна а нийслацар, дале а, цо лаьрхIар хараг1 ца доалаш дисацар. Уйла ол оаш саапоа, мала тешаргвар Лида цунга йоагIаргья аьлча. Налас дайхамара ПIаьтIоматал еагIа ловрхIаш йола Лида, йист хила меттал, катийча нахь бIараьхьаша а ца яхаш хинна Лида. Массава а дагахьа велар Адам цунга доздаха волавелча, цо лаладечох дош хургдац аьнна хетар. Кхыметтел цеха комсорга Аслана ше а аьлар Адамга, хургдоацачуьнга сатувсаш корта ма лозабе.

— Хье ца ловзарга ца вехар-м ихерац хьо? — велавелар Адам. — Кхера везац хьона, ма тхьамадалла ховерга хьо.

Тхьамада — ца тхьамада хац, бакъда, Адама Лида йоалаьча ловзарга массарел а хьаргIа халхавуьлаш вар Аслан.

ХIанз а цхьаннена кхетаде могаш дац Лидай Адамга тIолга миштта хилар. Тайн-тайпара дувц из. ХIаьта а миччa бесса дале а, царех деваа хиннилга цхьаккха шеко йоацаш да. Дезал хинна ца Iеш, берга девал а хинив. Цеха-м массава а раьза ва шоай ковкъостий вахар иштта ирвз долаш дIаннийсдении. Уж цхьена баха ши шу гаргга дале а, цахе массанена а селхан мара шоаш цар ловзарга ца хилча санна хет. Дикача хIаман хоадам ца хулга хургда-кх из.

Массанена хоаш да цхьа ловдам боала тоам шийна хилча а Адам чIоагIа гIовволаш волга. Цудухьа темаш янзар цкха буте хьалха балха вета из велавенна — векхавенна хиларах.

— Лидас хьаьста хургва хьо? — бегаш бир комсорга Аслана.

— Хьаьстав, чIоагIа хьаьстав! — раьза волаш велакъежар Адам. — ЦIаккха ца хьаьстача тайпара хьаьстав!

Цхьаьне а кхетадаьзар цу пешай меIаш, а Адам гIоллаьнна хилара бахьан а хоуш дацар. Цаха деррига дIадаьржар техникагара — Хьанифайгара. Тамаш а яр из-м. Адама уже а иц из яхаш, е цар гаргара а яц, вешта цехе массанел хьалха цунна из миштта хайнад кхетаде йиш йолаш дацар. Оалаш-м дар, Хьанифайна ца хоуш цхьаккха кордадар дисац, аьле. ТIаьхха, цунна хайнав базаш тIа хайта а дезацар, реlиоца кхайкаде а дезацар. Батах чIега аллача а соцалургьацаа из шийна хезар наха ца хойташ.

— Адама кIаьнк ваьв, — аьлар сога Аслана ше цунца бегаш баь ах сахьат дайле. — Вахьлуеш хинчав из. хила а хиннав из Лидас дикa хьаьста.

— Хьона мичара хайнад из? — цецаьлар со.

— Кхы мичара ха йиш яр из. Хьанифайгара ца хайча. — велавелар Аслан. — Кхо хийла гарга ва йоах.

Сона дика хийтар тхоай доттагIчунна кIаьнк ваь. Бакъда, цо ше из тхоашта хьа ца хайта раьза вацар со. Иштта сайна хетилга дIахайтар аз Асланага.

— Венхам бертба вай цуна, — велавелар Аслан.

— Фу бехкам бертба Iа цунна?

— Царел хьалхагIа кIаьнках цIи тилла еза вай, гIадваха ше латтача кхувсалора Аслан, шийна дагадехар кхы сага дагадоха йиш йоацаш санна. — Раьза ма хилийта Iа вай тиллача цIера.

— Цар хIанзале цIи тиллале? — хетт аз.

— Тиллаш. Цунах дола баьъдар а Хьанифас делад. ХIанз а цIи тилланза ва кIаьнк.

Дукха ха ялале тха ковкъостаца кхувсаш дар, малагIа цIи тулларгья кIаьнках.

— Жамбот! — цIогIа техар ковкъостех цхьанне. Цхьабараш белабелар. Тамаш а яцар, хала да вай хана из цIи йолаш саг лаха.

— Къаьна цIи я, — раьза хилазар Аслан. — мегаргьяц.

— Iаббас! — кхайкар цхьаькха.

Из а тIаэцанзар. Йоккхаш хезача цIи санна тоам бертбола цIи яр оаха лийхар.

— Руслан! — шийна тиллача бакъехьа хета цIи яьккхар Аслана. Из массава раьза а хинна тIаьIцар.

— Оаха вIашагIделлачох цхьанкха хIама хилар Адама. Ший къейле тхона хоуш йоацаш санна вар из, цу дIакахьа цIаккха а цуй юхьа тIара велакъажар дIадаьнна довзар.

Дукха ха ялале ухк тайпара дешаш тIа а долаш цеха гургйолча хьалтехар йоккха лист:

«ДоттагIаша керда дезалхо хьахиларца дит тIара дахьъала бувц цеха коллектива къона членаш Лидев Адамна! Ирвз долаш кхувлва цар Руслан!»

— Тхона-м ховра дукха ха ялале оахош хьалтеха кхьхэта лист Адама ешаргйолга. Цудухьа со цецаланзар сайна лерге цо цIогIа техача.

— Фу Руслан ва оаш вузцар, фуд шун из? — хьаьттар цо шийна вIалла из бацза доацаш санна.

Белаваш оазар аз.

— Хьа кIаьнка цIи оций Руслан? — ях аз.

— Хьан аьнвад шуга из? Оаха-м хIанз а цIи тиллаш цунах.

— Оаха тиллай из-м... Шуга цIи лохаш кьо ца хьетийта.

— Ма тамашийна нах да шу, — велавелар Адам. — Да раьза вай е ца хоуш цIи миштта тулл цун кIаьнках.

— Хье вухьа ма хила раьза, — ях аз цуй духьалдекха цхьанкха хIама доацаш санна.

— Ия фу мотт ба?.. КIаьнка да со ма ва!...

— Тхо — коллектив, — юкъеникхар со цунна. — КIаьнка дахье наьнен доттагIий да. ХIама дий хьа духьалдакхха?

Йист ца хулаш цхьа юкъ яьккхар Адама. Пхьуркхоага чу мIара а хьекка дIаьавахар из. Аз дика кхетадир цунна метта хила мегаш дар. Аз бегаш беш хилча сона новкъосташа а могийт, — бокъонца из хийтта хила дезаш дар цунна.

Балха ди чакхдаьлча заводa хьалхацкьрча сквере тхо сенна гуллу кхетадинзар Адама. Цхьан кхаьрса тIа ллащ а уллаш юхкеда ше тIехвоалаш тха Iадика киццаш нулт лостадир цо.

— Тхоца саберде, — тIехьакхайкар Аслан.

— Бехк ма биллa, сиха ва со, — юха йистхилар из. ГIулакхаш да сога хьежаш.

Тиншкара совгIаташ а ниц тхо дIанахьлача Лида йолча ена цхьа кхалсаг мара кхы саг вовийзар тхона. Вер хиннад аргдолаш цхьанкха хIама цаьзар цунца хуьпаденна... Тхо шийна дийча гIадъяхар.

— Мама, са новкъостий ба ераш... Сона балхара, — тхо довзийтар цо. — Шо ма дика вIашагIкхийттад.

— Из хала хIама доацилга хьона ховш да. Миштта хет хьона? — ях аз Лидайга.

— Геттара дика хет, — ел Лида. — Цудухьа хаьал хьалха нуйтар со-м роддомера...

Со цIахо а тетта хьалха ваьнначa Аслана зизай букет еллар Лидайна бе.

— Хьога хьежача ховргде хьо могаш йолга-м, — аьлар комсорга лаьрхIа. Руслана миштта хет.

ДУВЦАР

Ца кхеташ цанна бIарахьежар Лида, тIаккха Асланга хьа хьайийрзар.

— Руслан малав? — хаьттар цо юххера а.

Тха новкъостий белабелча цек йолаш Аслана бIарахьежар из.

— Лида, — ях аз долчох из сихагIа дIахетаьр духьа. — Оаха, хье а Адама а доттагIаша, шуй кIаьнах Руслан аьнна цIи тиллай.

ЦаI але дага йолаш сона хьатIайийрзар Лида, бакъда, нъамарга хIама эттача санна соцаелар.

— Цун бIаргашка кхехнача ших кхетаде хала дар, оаха цIи тиллара из раьза я, е хала хийттад ха.

— Со... сона... — агIачара гIеттар Лида, бакъда, пул хьалха йистхилар цуй нана.

— Вера да в, нана а цхьена долаш тиллача нийсагIа м хургдар цIи. — аьлар кхалсаго йоIа бIара а хьоклаш. — Вешта Руслан-м хоза цIи я, цIерш раьза хила мегарга.

— Оаха туллар мича яр тхоай доттагIий раьза хургбоаца цIи. — хийравьлар Аслан Лидай нанас оаха херна цIи къзабалъелта хайча. — Вешта Лидай бIаргашка хий хIана эттад-м хац сона.

Лидай юкьа тIа елакъежар а чIехкилга а цхьаьна дар, цудухьа массава а метта шаьра йолча цунна хIана шийна хетар хьасалалацар.

— Из теркал а ма делаш, — елаелар Лидай нана. — Массава а хиннад шуй бIаргаш тIаьда хилара тIера. Дега кIаьда а, тIаккха фу вуш гIадвахеча бIаргашка хий кхохкара.

— Ма фусамнана а я со, — агIачара уралйиккхар Лида шийгара доккха гIалат даьлча санна. — Шо-м балхара доагтIаше ма дий. Два хIама дега а дагIац.

Из-м тхона тхоашта а дацар дага. Кхьметтел хIанз а Адам чуваьза хиларах а дицделхадар тхо-м.

— Адам мичав? — хетт аз. Тхоа хьалха балхара дIа ма вахарий из.

Са таттар ца хезача ганна хIама алензар Лидас. Шеквьлер со: болаш никкаб-те аькхарна юкъе аьнна чийтар. Бакъда, из гарга а хиннадацар.

— Мама со волча йоагIаргйолга ховра цунна. Цудухьа чува хьелу, — елаелар Лида.

Оаха кхетадаьзар Лида ала гIийртар. Цхьа юкъ яьккхар аз уйла еш. Цаьхха дагадехар сона, вайнаьха IадалагIа нейц устнанно духьала водаш ца хилар.

Iевалаьзар со вела ца велча. Сох ца кхеташ бIарахьежар новкъостий.

— Хой шоана, — ца велаш сица хетацар. — Вай Адам устнаьнах лечкъаш ва.

— Ойя, — юкъеиккхар Аслан. — Хьо раьза йоацаш енай цунга Лида? — хаьттар цо Лидай наьнага.

— Сона-м бIарга дайра вайнавацар из... Ераш шоайла безилга хайча дуьхьала хиланзар-кх со а... Лечкъа хIама-и дацар укхаза, вешта миштта да-кх даьй Iаьдал.

Шин тайпара кхетаде йаш йолаш дар кхалсага дешаш: нейц гучавара духьала а яцар, даьй Iаьдал лаьрхIача дикa а хетар яхаьа дар цуй из.

Фусамда цIагIа ца хилча ца хьедала лаьрхIар оаха. Из цIагIа а волаш юхадоагIаргделаш дIадахар.

Из дицделча санна, Адам устнаьнах лечкъаш хилар хьоадацар цунга цхьаьне а. Сона дика йоазар сай доттагIий оамал, эттара ца эшача из хьое а даь. Адамах шоашта белаш баьххаза Iерабацар.

ХIара денна — тахан кIаьнна цаI йийад ше оалар Адама, кхоана кхьдар йийа хулар. Тхона-м дика хетар цо шийна дезала йоагхо еш, массане а кхетадора из иштта хила дезаш долга.

Ше уж кхаш массава доах кIаьнна эца коляска кораагIаш, яхаш летткъаш хулар из. Тамаш сага долаш дар массава бIарг дIа вай лекхача хулаш хинна колискаш яйна дIаялар.

— Коляскаш ца хила йиш яц, — ях аз Адамга цхьан Iуйрейна, из тоттара сайга детесьача. — Цкьаза тиккашка цIалеторгаш йоацаш а ма нийслой.

— Цкьа-м хургйолга сона а хов, — вел Адам. — Бакъда, аоI мелхаарашна бIарг ледкха аьнча сона эшаш-м яц из.

Масса долча хIаман аьттув болаш Адам волга хоуш дар. Коляска лахар санна долча ловдам боацача хIаман цул аьттув ца баларах тамаш йора новкъостаца. Ала деза, тIеххьарча деношка Адама гIулакха новкъостий а саргцагIбаьлар. Цхьа тика йиса-яар тхо ца кхочаш. «Яй, кастта хила-м еза», — из дар массанахьара хьахошт дар. Бакъда, тхо тешаш дар цхьа тIехье йоацаш хIама ца хиларах. Дага а доацаш корергья хьона, даькъаза ма хилар, из колиска я.

Адам ше а вар цунах тешаш. Массаза а водаш ма хилара, универмаге вахар на цу дийнахьа. Йохкархочоа вайзавар на тIеххьарча хана. Хетаргахьа, Адама гIайгIах даьнъа кхаьчар цунга а. Иштта деце Адам бIаргагушше а деррига диц а денна цIогIа хIана ийцхар цунга?

— Мича лел хьо?! — IоттарЙир цо Адама, стойка тIа латтача колиска тIа кулг а дуллаш.

— ХIаьзла мара балхара мукъа-м ваьннавац. — бехказа вахано дар Адама йистхилар а.

«Мари сесаги хургда хьона ераш, — соцадир хIанзаза колискех мах а бийше йохкархочувна уллув латтача кхалсаго. — Цхьа хIама лаьрхIа хургба ераш.

— Волле, чехка кассе ихи тумен шин соми дIале. — вIалли кхалсаг терхал а ца ецаш аьлар йохкархочо Адамга.

— Ер цаI мара йиса ацц хьона... Ерригаш ихи коляска маре ицаво тхона енараш.

— Сабар, сабар! — кхы сатохадаланзар кхалсагага. — Цул хьалха ма спайий со. Со ма йоаллий ер эца.

— Хьо сол хьалха енаш, — безаме доацаш кхалсага юкъеийкхар Адам. Со укхаза ухи шоллагIа бутт ба, хьо тахан мара енац.

Раьза йоацаш Адама бIарахьежар кхалсаг. Халла сатехар цо цунга бене ца тохаш.

— Ма дика хов хьона со тахан мара ца енилга, — кхалсага юхь кхохкалларах ховш дар цунна сатоха мел хала да. — Тахашка ухачар учет лелаеш-м вац хьо?

ТIеххьарча дешаех кхалсаг боарамал тIехъялар лаьрхIар Адама. Ца доагIа дош ала а мегар цо йохкархо юкъеийкхаецаре.

— Къувса эшац кьоана. — аьлар цо машаре. — Коляскаш кхы а хургья, цхьан денца шин денна сатехадар аьнна хIама хургдац цхьаннена а.

Уж дешаш мел оалача хана кхалсага бIарахьежар из. цунах кхетаде хала дацар цо Адама оагIув хьаллоацаш хилар. Цо кхы а чIоагIагIа корзагIъаьккхар кхалсаг.

— Укхаза оазабезамаш де дагIац. — гIожо бIарахьежар из йохкархочо. — Захалаш-махалаш хьай цIаяхача кьердаргба Iа, ер советски магазин я... Iа хьайна кхычахьара колиска лаха.

зIаммга саг. — аьлар цо Адамга цхьа дош доацачох. — Вос дIабахар Адама зтIаваха. Йохкархочоа ца йоагIа юттараш яр а, шийх дош ца хеташ тIеххьара кхалсага аьнна дешаш а захьа моттиг йоацаш новкъа хилар цунна. Багах къувсарах ше кхалсагал толаргвоацилга хоьра дун, тIаккха лета а цунах йиш яцар.

— Са кIаьнк воацар тIа-м доаргвац ухк колискана, — цхьа кулг колиска тIа а оттадаь, шоллагIдар юкъа тIа оттадир Адама.

— Даьра ховрга са йиIай кIаьнк-м! — шоллагIча баргIорахьара колиска хьалаьцар кхалсага.

Цкъаннена а ала эшаш дола доги ца кордадоагIаш цхьа юкъ яьккхар цар вIаши бIарахьежар...

— Зехьа ха я Iа йовер, — кхалсага бIарахьежар Адам.

— Ма эздел долаш саг ва-кх хьо, — елхача кхаьчаяр кхалсаг.

— Ма къа да хьога а ена яйнача.

Ирея охцен дош лахара оарцагIаьла везаш вацар Адам а, массаза метта кIал доаллаш хулар цуй из.

— Хьа йоI яхар иштта дика воландаь цуй бере колиска эца арахьнна хургья хьо?

Шин сага юкъе эттача цу хатара тхоаш тIаннийсаурезда аьнна вахавацар сои Аслани цу дийнахьа универмаге. Цкъаза кийслуш, мо хиллара, дага а доацаш нийсделар тхо цига.

Тхо шийна дайча гIадвахар Адам. Безаме воацаш кхалсага бIара е хьежа, тхога йистхилар из.

— Оаш мукъагIа дIакхетаел е кхалсаг, доккха тIама да ер сона духьалъьлар.

Кхалсаг харцахьа йийрзар. Шеко яцар, ше тхона ца йовзийта ечнаяр из.

— Сайре дика хила хьо! — жоаршал хаьттар аз цунга.

— Айя, шо да уж?—цIийелар кхалсаг. — Эттара ца эшача тIанхаьтар-кх шо. Бехк ма биллалаш...

Ала яьлар чакхдаьккханвар цо. Дале а, кхетаде хала дацар Адамах цун устнанен вIаши довзаш ца хилар. Аслана кхаьрс а даьцa юстаравьккхар Адам.

— Фу мах ба колиска? — хаьттар аз йохкархочуьнга. мах тIабоалаш йола этикетка юхке латташ яле а.

— Пхи тумен шин соми.

Кхы йист а ца хулаш кассе ахча дIа а денна чек хьера аз.

Цхьан хIаманна бехке дола бер санна гIист а ца хулаш латтар Адама устнана.

— Хьо а колиска эца эзаш вар? — хьаьттар цо сога юххера а.

— Руслана эшаций вай ер? — велавелар со.

Новкъостий дага а беха со юхавийрзача кIирвенна тхогахьа хьахьежаш латтар Адам. Цецвалар а, кхераваллар а, агIаплахар а — деррига а вIашагIийнадар цун бIаргашка.

— Адам, Аслан, чехка лела, цIагIорда вай! — дIакхайкар со вIадта хIама ца хилча санна.

Сона хоалуш беса хувцаелар кхалсаг аз Адама цIи яьккхача.

— Мала вар из Адам яхар? — хаьттар цо цунгахьа дIа а хьожаш.

— Айя, цхьана деший шо? — тIанз цецвалара кеп оттайир аз. — Со-м шо цхьана Руслана колиска эцаш да мотташ ма варий.

— Са даьла, са даьла! — корзагIъяьнйаар устнана. — Наха дIахезача фу арда ухканах?..

— Цхьанкха хIама арздац, — ях аз лаьрхIа. — Нейцци устнанен духьал дахар Русланах даьнна беркат да арда.

Аз Руслана цIи яьккхача елакъьежар эттар цун бIаргашка. Шеко яцар, гIадьяйар...

40 тонн изделеш планел совгIа арахийцай ухк шера хьалхарча кварталe отрасле хьалхалаттарех йолча В. И. Ленина цIерагIча Волгоградски кондитерски фабрико.

Пятилетка йолаелча дениз керттерча производствана керда оборудовани оттаец я фабрике, юкъехуал хьалха латта технологи. Кердача оборудованех дикка доккха дакъа СЭВ программагIа Германски Демократически Республика лоттаду.

Реконструкци яро коллективa торо хулийтаргья ухк шера 1980 шера планагIа лаьрхIача контрольни цифрашка кхоачаш дукха продукци арахеца. Изделей ассортимент хаддаза дукхагIа хулаш а керда йоалаш а я. ХIанз 200 цIи йолаш продукци арахец фабрико.

СУРТА ТIА: экспериментальни производственни лаборатори инженераш-технологаш Жарнова Людмилин (аьрдехьара яр) Сидакина Евгенин фабрико арахецача конфетий наборий образецашца.

Э. КОТЛЯКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ ДА ТХО

Шаьларча № 8 йолча юкъерча школе дена дагIа дуьнхача къамех дола бераш. Кхетама болх беча из теркалде деваш гIулакх а да. ХIаьта хьехархошна дика кхетадеш вIаштIехьбаьккхаб школера интернациональни кхетам балара болх.

Дешархошта интернациональни кхетам балара болх дукхаза бийцаб партийни собранешка, педсоветашка, классий кулгалхой методически объединенешка. Хьехархой вIашагIкхийттача хана дувц интернациональни болх тоабара дешаш, бувзам оттабе гIерт классен классе йоацачен чакхйоахача мероприятешта юкъе.

Бовкха терам тIалоаттабу кхьча республикашка дахача шоай ханнарча берий вахар довзийташ. Шортта материалаш я вай мехкарча наьха вахар, цар революцини, тIема, къахьегама традицеш, культура къоначарна дIайовзийтара.

Шоай урокаш тIа ца дика чакхдоахийт истори, литература, географи, доазол дехьарча къамий меттаи хьехача хьехархошта. Школьни КИДе гульяй дукха материал тайп-тайпара иллюстрацеш открыткаш, киношаш, диафильмаш, грампластинкаш, къамий костюмаш тIаюхха тенннаш.

Вай мехкарча дуккхача республикашца переписка лелаяь Iаш КИДовнаш. Бовза, гIулакх леладе хьоашалгIа а бех цар шоай таьнара новкъостий. Иштта, Шаьлнски № 8 йолча школерча дешархоша шоайнга хьоашалгIа йийхар г. Москвера берий футбольни команда. Уж бIаьстан каникулаш йолча хана бахкха Шаьла хилар. ХIаьта ахкан каникулаш йолча хана Шаьлара дешархой а гIоргба шоай новкъостий болча хьоашалгIа.

Школерча берей СССР-е хинна а ца Iеш, доазол дехьа а — Чехословаке, Венгре, Болгаре — ба доттагIий. «Глобус» яха цIи лелаеча интернациональни доттагIала клубо «Машар, доттагIал — деррингача лаьтта, воаза — деррингача дуьнен тIарча бераашта» яхаш девиз а йолаш бу шийн болх.

М. ЭПЕНДИЕВ,

Шаьларча радиовещание корреспондент - радиоорганизатор.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 МАИ

I ПРОГРАММА

[illegible]

21.35 — Фильм-концерт. Постедаьлча — «Тахан дуьнен тIа».

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

15 МАИ

[illegible]

Хаоттам

Тахан республикехь йоллачу Грозненски хуьлашуш мормаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чохь мух а хьекхаш хилен фегара температура республикехь 21—26, Грозне 23—25 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхана хуьлашуш мормаш а йолаш, цхьайолчу хана догIа а делаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура буьйсана 8—13, дийнахь 22—27 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителан — 9-24-03; бехктокхаха секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортан — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культуран — 9-24-05; кехатийн — 9-24-07; корректоран — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерен, шоаттен денойкахь.

СФ05158. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2022.